

Szegedi Tudományegyetem
Állam-és jogtudományi kar

SZAKDOLGOZAT

NATURA 2000: SZABÁLYOZÁS ÉS GYAKORLAT

NATURE 2000: REGULATION AND PRACTICE

Konzulesns: Dr. Miklós László
Egyetemi adjunktus

Készítette: Urbán Melinda

2007

ÖSSZEFOGLALÓ

„ Én abban vagyok bölcs, hogy a természetet, a legjobb vezért, mint valamely istent követem, s neki engedelmeskedem.”

Cicero

Cicero szavait lefordítva ahhoz, hogy korunk embere bölcsé váljon egy gyorsvonatként robogó világban, megállva és körbenézve el kell gondolkodnia azon, hogy mit jelent számára a természet. A természet azt a természetet jelenti, mely születése óta körülveszi és majdan végső útja során utoljára búcsút int neki. Vajon mit jelenthet Cicero számára a természet, ha istenként követi és csak neki engedelmeskedik? A válasz: a természet olyan hatalmat jelent számára, amellyel csak a legjobb vezér rendelkezik, aki irányítja életünket.

Korunk emberének követnie kell ezt a vezért, hiszen ha bölcsen akar cselekedni engedelmeskednie kell a természetnek, sőt szolgálnia kell azt. Ahhoz, hogy bölcsen szolgáljuk a természetet, értelmünk és a jog világa nyújtja segítő kezét . A jog az eszköz az ember kezében és ha él vele, képessé teszi arra, hogy szolgálja a természetet.

Dolgozatomból fény derül rá, hogy ezen eszköz hogyan segítette elő a természetvédelem fogalomkörének kialakulását, a természetvédelem szabályozását mind nemzetközi, európai, mind hazai szinten. Ismerteti a Natura 2000 hálózatot a jogalkotás és jogalkalmazás szemszögéből, amely véleményem szerint a legsikeresebb eszköz, ahhoz, hogy bölcsen szolgálni tudjuk a természetet és óvni természeti értékeinket, amelyek az egész európai közösség közös öröksége.

Arról is szó lesz továbbá, hogy a jog lehetőséget ad nekünk, hogy átültessük az irányelveket, kidolgozzuk a hatásbecslést, monitorozzunk, engedélyezzünk, támaszt kapjuk a civilektől, de ugyanakkor azt is meg kell fontolnunk, hogy számot is kell vetni az elvégzett munkáról, le kell vonnunk a következtetéseket és ezért felelősséggel tartozunk.

Álláspontom szerint, ha képesek vagyunk felelősségteljesen számot adni, arról, mit is vittünk véghez és miben kell még fejlődnünk, az viszi előre a jogalkotást és jogalkalmazást a természetvédelem területén.

Abban az egyben azonban biztosak lehetünk: a természet tartogat még ezer meg ezer feladatot és megoldandó problémát – közülük néhányat megemlít a dolgozat is- és megválaszolendő kérdést a jövő nemzedéke számára. Addig is: szeressük a természetet!

TARTALOMJEGYZÉK

ÖSSZEFOGLALÓ	1
TARTALOMJEGYZÉK	2
I. FEJEZET	4
BEVEZETÉS	4
II. FEJEZET	6
1. A TERMÉSZETVÉDELEM ÉS SZABÁLYOZÁSA.....	6
1. 1. A természetvédelem fogalma és szükségessége.....	6
1. 2. A természetvédelem nemzetközi szabályozása	8
1. 3. A természetvédelem európai szabályozása.....	15
2. TERMÉSZETVÉDELMI JOGUNK.....	18
2. 1. A természetvédelem története Magyarországon.....	18
2. 2. A természetvédelem szervezeti felépítése	21
2. 3. A természetvédelem eszközei.....	24
III. FEJEZET.....	25
1. A NATURA 2000 HÁLÓZAT LÉTREHOZÁSA.....	25
1. 1. A Natura 2000 hálózat kialakításának előzményei.....	25
1. 2. A Natura 2000 hálózat kialakításának folyamata	26
1. 3. A madárvédelmi és az előhelyvédelmi irányelv végrehajtása és az ebből fakadó feladatok	29
1. 4. A hatásvizsgálat és monitorozás.....	32
1. 5. A Natura 2000 űrlap és adatbázis	32
2. A NATURA 2000 KAPCSOLATA MÁS PROGRAMOKKAL	35
2. 1. Egyéb természetvédelmi programok, amelyek kapcsolódnak a Natura 2000-hez	35
2. 2. Az Európai Ökológiai Hálózatok kapcsolata.....	37
2. 3. Civilek részvétele a Natura 2000 hálózat kialakításában	38

IV. FEJEZET	41
1. A NATURA 2000 JELENLEGI HELYZETE	41
1. 1. A Natura 2000 jelenlegi helyzete a hatályos kormányrendelet tükrében	41
1. 2. A Natura 2000 területekre vonatkozó alapvető szabályok	44
1. 3. Engedélyezési és szakhatósági eljárások	45
1. 4. Következtetések és javaslatok	48
1. 5. A természetvédelem szabályozásának 2006-os mérlege és 2007-es céljai	49
V. FEJEZET	52
BEFEJEZÉS	52
IRODALOMJEGYZÉK	53
JOGSZABÁLYGYŰJTEMÉNY	56
MELLÉKLETEK	57
1. sz. melléklet	57
2. sz. melléklet	58
3. sz. melléklet	59

I. FEJEZET

BEVEZETÉS

Minden valószínűség szerint az ember létrejötte óta mi vagyunk az első generáció, amelynek feygelmezetten tudomásul kell vennie, hogy az a Föld, amelyen élünk nem végtelen, sőt nagyon is véges, és az ősi indián életszemlélet szerint azt „nem nagyszüleinktől örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön”.¹

A környezetvédelemben a fenntartható fejlődés jelenti a természeti értékek fenntartását és megőrzését a jövő számára, az emberi kultúra fejlődésének fékezése nélkül. Továbbá hathatós védelem és együttműködés kialakítása, amelyben a társadalom minden tagja egyaránt érdekelt. Meg kell tanulnunk harmóniában együtt élni a természettel, amely csak egy tudatos természethasználaton alapulhat és ezért az egyes individumoknak növelniük kell a természeti, környezeti intelligenciaszintjüket. A természet használatával –és nem leigázásával- kerülhet az ember kölcsönkapcsolatba a természettel, amelynek maga is tagja.²

Jelen szakdolgozat, amelyet a természet iránti szeretet és a természet védelme, mint alapvető erkölcsi kötelezettség ihletett, vizsgálati területe a magyar természetvédelmi jog széleskörű bemutatása különös figyelmet fordítva a Natura 2000 területek rendszerére, amely az európai uniós jogi kötelezettségeink teljesítése, az irányelvek átültetéséből fakadó feladatok összességét jelenti. Vizsgálódási köre magában foglalja a Natura 2000 területek kijelölésétől a gyakorlati megvalósulásig terjedő joganyagot, azt vizsgálja továbbá, hogy miként kapcsolódik a korábbi programokhoz és melyek lehetnek a jövőbeli irányok.

¹ Rakonczay: Természetvédelem 5.o.

² Dr. Dobos Tibor: A természet, védelem és vadászat 85.o.

Bemutatásra kerül a természetvédelem nemzetközi szabályozása, az európai unió szabályozása az egyes irányelveken keresztül, végül a magyar szabályozás. A magyar természetvédelmi jogot több lépcsőben elemzem, ezek a következők:

A természetvédelem szervezetrendszere, jogforrások és nemzeti programok és a Natura 2000 területek jellemzése.

Összegzésképpen értékelem a Natura 2000 jelenlegi helyzetét, az eddig elért eredményeket, összevetem a korábbi programok sikereivel és levonom a következtetéseket, illetve kérdéseket fogalmazok meg a jövőre vonatkozóan.

II FEJEZET

1. A TERMÉSZETVÉDELEM ÉS SZABÁLYOZÁSA

1.1. A természetvédelem fogalma és szükségessége

A természet fogalma alatt az embertől függetlenül, a biológiai fejlődéstörténet során kialakult élő és élettelen szervezeteket, képződményeket, jelenségeket és folyamatokat értünk, ezek összefüggő önszabályozó rendszerét, amely a körforgás örök változásban jelenti az ember számára az állandóságot.

Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (a továbbiakban: Tvt.) preambulumban megjelenik az, hogy a természeti értékek és a természeti területek a nemzeti vagyon részei, ezért fenntartásuk, kezelésük, állapotuk javítása, a természeti erőforrásokkal történő takarékos és ésszerű gazdálkodás biztosítása, a biológiai sokféleség oltalma valamint a harmonikus kapcsolat az ember és a természet között a természet hatékony védelmének létrehozását igényli.

A törvény megalkotásának célja a természeti értékek, területek, tájak, azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényeinek kielégítése. Ezen túlmenően a természetvédelem hagyományainak megóvása, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és kiemelt területek oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.³

Környezetvédelem és természetvédelem nem azonos fogalmak. Habár a természetvédelem a környezetvédelem szerves része, így a két terület között sok átfedés található, de ki kell hangsúlyozni a különbségeket is. Rakonczay Zoltán szavaival élve: A természetvédelem a környezetvédelem ékszere⁴. A környezetvédelem és természetvédelem két olyan terület, amely kiegészítik egymást és kölcsönösen hatnak egymásra, ilyen értelemben egyenrangúak és a köztük lévő viszony mellérendelt. A környezetvédelem általános fogalmához képest a természetvédelem speciális fogalomnak tekinthető, amely olyan szakág, amely saját jogszabályi háttérrel és legtöbbször önálló intézményrendszerrel rendelkezik. Amíg a környezetvédelem feladata globális jellegű, addig a természetvédelem

³ Tvt. 1.§ a) és b) pontja

⁴ Rakonczay : Természetvédelem 10.o

feladata ennél jóval szűkebb körű. A környezetvédelem feladata a fenntartható hasznosítás biztosítása a jövő nemzedéke számára, addig a természetvédelemben egy prezervációs elvről beszélhetünk. Az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól, tartalmazza, hogy a törvény célja az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme, a fenntartható fejlődés biztosítása.⁵

A természetvédelem általános célja a megőrzés, a védelem, a rekonstrukció és károsodás megelőzése. A természet védelme, olyan speciális célzott társadalmi tevékenység, mely során a természetes vagy természetközeli állapotok megőrzésére és fenntartására törekszünk, amely eszközei a védelem és a helyreállítás.

Feladata továbbá az élő és élettelen természet biológiai változatosságának és működőképességének megőrzése, illetve, ahol szükséges a természetközeli állapot helyreállítása. Tehát a természetvédelem az önfenntartó és önszabályozó rendszerek megóvásával foglalkozik.⁶ Különbség az is, hogy a természetvédelmi tevékenység a Föld felületének legfeljebb csak egyötödére terjedhet ki, míg a környezetvédelem az egész földkerekségre.⁷ Álláspontom szerint azonban az állam természetvédelmi tevékenysége nem korlátozódik ilyen szűk területre, példaként említve hazánkban a nemzeti park igazgatóságok hatáskörét, vagy a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényt, amely minden védendő természeti értékre vonatkozik. Ugyanakkor nem elhanyagolható azon tény sem, hogy a természetvédelmi célok elérésének feltétele a hatékony környezetvédelmi intézkedések megtételének a szükségessége. Lényeges különbség továbbá, hogy ha környezetről beszélünk, akkor abba beleértjük az ember által alkotott művi, mesterséges környezetet de a többi környezeti elemet, vizet, talajt, élővilágot, levegőt is.

Rakonczay Zoltán egy szűkebb és egy tágabb természetvédelem fogalmat különböztet meg. A jogi értelemben vett természetvédelmi tevékenységet jelöli a szűkebb fogalom, amely programok és intézkedések végrehajtását, a védetté nyilvánítást és a megóvást a hivatalos, arra kijelölt állami szervek feladatává teszi. Tágabb értelemben a természetvédelmi tevékenységhez számos nem állami szerv is hozzájárul, ezt nevezhetjük aktív társadalmi részvételnek is, mely nélkül véleményem szerint hathatós természetvédelemről nem beszélhetünk. A társadalom aktív részvétele és környezettudata

⁵ 1995. évi LIII. törvény 1.§ 1) pontja

⁶ Kerényi: Európa természet-és környezetvédelme 15.o.

⁷ Rakonczay: Természetvédelem 41.o.

az 1980-as évektől vett lendületet és mára már 500 körülire tehető a természet- környezetvédelmi szerveződések száma különböző klubok, egyesületek, társaságok formájában. A civilek részvételéről bővebben a III. fejezetben olvashatunk.

Napjainkban szemmel látható az élővilág pusztulása, egyes fajok kihalása, a légkör tönkretétele, a vizek nagymértékű szennyezése, nyersanyagok szükössége, illegális állatkereskedelem és egyéb környezeti ártalmak ezért a növény és állatvilág átfogó védelme az emberiség közös jövőjének alapfeltétele, amely megpróbálja megállítani e pusztító folyamatot és megtartani a természeti kincseket unokáink számára. Nem véletlenül alakult ki történetileg először a madarak védelmére vonatkozó szabályozások, ugyanis egy terület szennyezettségét leginkább egyes madárfajok végleges eltűnése jelzi a legjobban.

1.2. A természetvédelem nemzetközi szabályozása

Az intézményes természetvédelem kezdetét 1872-es év fémjelzi, ekkor hozták létre a világ első nemzeti parkját, az amerikai Yellowstone parkot. A védetté nyilvánítások a századfordulót követően a 1970-es évekig emelkedő ütemben folytak, majd az utóbbi negyed évszázadban megháromszorozódtak.⁸ Az első nemzeti parkok megalakulásával párhuzamosan nemcsak az állami szervek és nemzetközi szervezetek alakultak ki, de szélesedett a társadalmi részvétel is, testületek, tanácsok, szerveződések formájában. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint, hogy 1922-ben alakult meg a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács⁹, majd 1961-ben létrehozzák a Világ Természetvédelmi Alapot,¹⁰ illetve, hogy a Nemzetközi Vízivadkutató Iroda megalakult 1965-ben.¹¹

Magyarország csatlakozott szinte minden nemzetközi természetvédelmi egyezményhez, tevékenyen részt vesz nemzetközi szervezetek munkájában, így próbálja -mondhatjuk bátran- sikerrel leküzdeni a késői nyitás okozta hátrányokat és felhasználni a fejlett államok már meglévő és kiforrott természetvédelmi tapasztalatait, (Svédországot megemlítve példaként) különösen az európai uniós csatlakozás óta.

Nyilvánvalóan a természetvédelem magas színvonalú műveléséhez elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés, amelyek bilaterális vagy multilaterális nemzetközi egyezmények formájában, kormányközi és nem-kormányközi megállapodások kötésében, nemzetközi szervezetek létrehozásában, tagság viselésében és a tapasztalatok cseréjében

⁸ Rakonczay: Természetvédelem 51.o.

⁹ IUCN, Magyarország alapító tagja

¹⁰ WWF, (korábban Világ Vadvédelmi Alap) Magyarországon 1991-től

¹¹ IWRB

nyilvánul meg. A már említésre kerülő Nemzetközi Madárvédelmi tanács, Világ Természetvédelmi Alap, Nemzetközi Vízivadkutató Irodán túl, Magyarország tagja az 1960-as évek óta a Nemzetközi Darualapítványnak, az 1971-ben az UNESCO által kezdeményezett Ember és Bioszféra¹² programnak. Része továbbá a Párizsi (Világörökség) Egyezménynek¹³, amit 1972-ben fogadtak el és 1973 óta az Európai Nemzeti Parkok és Parkerdők (tájvédelmi körzetek) Szövetségének.¹⁴

A természetvédelem intézményes keretének tényleges kialakulása az 1960-as évekre tehető, ekkor indult meg a természetvédelem előretörése, de hathatós jogi eszközök még nem álltak rendelkezésre ebben a korai szakaszban. A természetvédelem egyes állomásait és fejlődési szakaszait a nemzetközi egyezmények és együttműködések jelzik.

A legfontosabb nemzetközi egyezmények időrendi sorrendben a Ramsari egyezmény, Washingtoni Egyezmény, Bonni Egyezmény, Berni Egyezmény és a Riói Egyezmény. Ezen egyezmények tartalma és szabályozási köre jelzi a nemzetközi természetvédelmi összefogás jelenlétét és azt a szükségességet, amely a szabályozást életre hívta.

- Ramsari Egyezmény¹⁵ A Nemzetközi Természetvédelmi Szövetség (IUCN) kezdeményezésére 1971. február 2-án Ramsarban, Iránban fogadták el a nemzetközi jelentőségű vizes területekről, különösen, mint vízimadarak élőhelyéről szóló egyezményt. 1975. december 21-én lépett hatályban, Magyarország 1979. augusztus 11-én csatlakozott. Az egyezmény célja, Európa nagyszámú vizes élőhelyeinek megóvása, amely csak átfogó, komplex szabályozással érhető el és ezt az egyezmény és a hozzá kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyvek (1982 párizsi jegyzőkönyv, 1987 reginai módosítás, 1994 montreux-i jegyzék) biztosítják. A szabályozás az egyezmény megszületésekor a vízimadarakra terjedt ki, majd a vizes élőhelyek védelmére, amelybe valamennyi élőlény beletartozik. Jelenleg a vízi ökoszisztémák komplex védelme a cél. Az egyezményben részes államok kötelezettsége, hogy legalább egy a „ramsari jegyzékben” szereplő vizes terület kijelöljenek a területükön és olyan cselekvési tervet dolgozzanak ki, amely az ésszerű hasznosítás mellett biztosítja a vizes

¹² MAB

¹³ Magyarország 1985-ben csatlakozott

¹⁴ FNNPE

¹⁵ 1993. évi XLII. törvény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló, Ramsarban, 1971. február 2-án elfogadott Egyezmény és annak 1982. december 3-án és 1987. május 28.-június 3. között elfogadott módosításai egységes szerkezetben történő kihirdetéséről

területek biológiai egyensúlyát. Amennyiben a jegyzékben szereplő vizes terület visszavonása történik, ez csak fontos közérdekből lehetséges és az aláírók kötelesek kijelölni más területet helyette. Az aláírók kötelesek továbbá a védetté nyilvánítással is elősegíteni a vizes élőhelyek megőrzését és a határokon átnyúló területekre vonatkozóan kölcsönös együttműködési és értesítési rendszert kidolgozni.

Annak ellenére, hogy az egyezménynek számos állam részese és széleskörűek az egyezményben foglalt kötelezettségek, a vizes területek védelme, annak veszélyeztetettsége miatt még mindig napjaink aktuális kérdése. Ennek oka részben -Kerényi szerint- hogy bizonyos országok vagy nem csatlakoztak az egyezményhez, vagy az adott államban erőtlen a természetvédelmi szabályozás. Másfelől világméretűekké váltak azon folyamatok, gondolok itt elsősorban a klímaváltozásra, amely megváltoztatja egyes térségek egyensúlyát, súlyos veszélyt rejtegetve a vizes élőhelyeink számára például a Kárpát-medencében, így hazánkban is tapasztalhattuk az utóbbi években bekövetkező súlyos aszály negatív következményeit. További problémát jelent a nádasok pusztítása, a nem megfelelő haltenyésztés és a vizes területek beépítése.

A vizes területek beépítésével kapcsolatban 2006 nyarán a médiában bombaként robbant a hír, hogy a balatonparti üdülők tulajdonosai területeket „lopnak el” a Balatonból és a Balatont szegélyező alacsonyabb vízállású területekből, nádasokból illegális bekerítéssel és feltöltéssel, felmérhetetlen károkat okozva. Azt viszont, hogy mekkora ezen területek nagysága sajnos még felbecsülni sem tudják, nem beszélve arról, hogy átfogó intézkedésre lenne szükség a területek ellenőrzésére vonatkozóan. Magyarországon 2000-ben 19 nemzetközi jelentőségű vizes terület volt¹⁶.

- Washingtoni Egyezmény¹⁷ A washingtoni egyezményt ez ENSZ Környezetvédelmi Programja készítette elő és 1973. március 3-án fogadták el, Washingtonban, az Amerikai Egyesült Államokban. Hivatalos neve: Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat-és növényfajok nemzetközi kereskedelméről,

¹⁶ Kerényi: Európa természet-és környezetvédelme 250.o.

¹⁷ 2003.évi XXXII. törvény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat-és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről

Magyarország 1985-ben csatlakozott és az 1986. évi 15. törvényerejű rendelettel került kihirdetésre. Az egyezmény fő célja és a részes felek kötelezettsége, hogy védelmet biztosítsanak a kereskedelmi tevékenység által veszélyeztetett növény- és állatfajoknak, azok eredeti élőhelyükön, biztosítva ezzel fennmaradásukat. A nemzetközi megállapodás sikeres alkalmazása, elsősorban az élőhely országának és a célországának a szoros együttműködését kívánja, illetve az információs rendszer koherenciáját követeli meg. Közismert, hogy a washingtoni egyezmény a gyakorlati megvalósulás terén, a legsikeresebb egyezmény Európában, hiszen nem csak előírásokat tartalmaz az aláírók számára, hanem a normasértőkkel szemben szankciós eszközöket is biztosít.

A egyezmény másik érdeme, hogy konkrét feladatokat ír elő a részes feleknek intézkedések meghozatalára, megfelelő monitoring-rendszer és szankcionáló rendszer kiépítésére és működtetésére. Az egyezményben részes felek kötelezettsége, hogy létrehozzanak természetvédelmi hatóságokat, Igazgatási Hatóságot, amely a kereskedelmet tiltja, bünteti és Tudományos Testületet, hogy segítse a hatósági munkát. Az igazgatási hatóság a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Nemzetközi Természetvédelmi Egyezmények Osztálya és a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek, a tudományos testület pedig a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Hivatala.¹⁸

Továbbá kötelesek egy egyezmény I.-III. függelékében szereplő fajok forgalmáról nyilvántartást vezetni valamint két évente jelentést tenni a jogalkotási, jogalkalmazási intézkedésekről és gondoskodni az elkobzott példányok elhelyezéséről csakúgy mint a közvélemény tájékoztatásáról. Az említett függelékek tartalmazzák a kipusztulás szélén álló fajokat (I. függelék), azon fajokat, amelyek esetében szigorú szabályozásra van szükség (II. függelék) és olyan fajokat, amelyek védelme érdekében nemzetközi összefogásra van szükség (III. függelék). Az egyezmény diszpozitív rendelkezéseket is tartalmaz, azaz lehetőség van arra, hogy a belső jogalkotásban szigorúbb intézkedéseket hozzon egy állam. Így járt el Magyarország is mivel az összes ragadozó madárfajt beleérti az I. függelékbe, bejelentési kötelezettséget ír elő

¹⁸ 271/2002. (XII.20.) Kormányrendelet a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Egyezmény végrehajtásáról

mindazoknak, akiknek az I. függelékben szereplő fajok, illetve ezek származékai vannak a birtokában vagy a II. függelékbe sorolt faj(ok) tenyésztésével rendelkeznek, továbbá az elefántcsont behozatala is tilalom alatt áll.¹⁹

A szigorú szabályozás alkalmazása hazánkban nem indok nélküli, hiszen Magyarország kedvelt célországa a külföldiek által elkövetett orvvadászatnak és természetpusztításnak, mivel számos ritka növény-és állatfajnak ad otthont. A lakóhelyemen található Orosházi Határőr Igazgatóság munkatársai napjainkban a hírműsorokban gyakran számolnak be arról, hogy tetemes mennyiségű védett állatot vagy növényt koboznak el a vámosok.

- Bonni Egyezmény²⁰ 1979. június 23-án fogadták el az egyezményt Bonnban, a hajdani NSZK-ban, Magyarország 1983. július 12-én csatlakozott és az egyezmény 1983. november 1.-én lépett hatályba. Ahogyan az egyezmény teljes neve is igazolja, tárgya a vándorló vadon élő állatfajok védelme, olyan állatfajoké, amelyek a vándorlás következtében nagy távolságokat tesznek meg, határokat szelnek át és ezért van szükség nemzetközi összefogásra. Az egyezmény az aláírók fő feladatává teszi a vándorló fajok élőhelyeinek megóvását, illetve azon tények kiküszöbölését és csökkentését, amelyek az átvonulást akadályozzák.

A részes államoknak ellenőrzésük alá kell vonniuk a nem őshonos állatok betelepítését is, amely veszélyt jelenthet a vadon élő, vándorló fajokra. Az ezt megelőzően ismertetésre került ramsari egyezménnyel párhuzamba lehet állítani a bonni egyezményt, hiszen a szabályozási tárgykörüket tekintve hasonlóak. A különbség csupán abban áll, hogy a bonni egyezmény hatálya kiterjed minden vándorló vadon élő fajra, amelybe beletartoznak értelemszerűen a vizes területen élő fajok is. Tehát a bonni egyezmény szélesebb szabályozási tárgykörrel rendelkezik és emellett nagyobb hangsúlyt fektet az aláírók közötti kölcsönös együttműködésre és az ezen alapuló kutatási és monitoring programra, azon okból kifolyólag, hogy az egyezmény a vándorló vadon élő fajok összetett hálózatának megőrzéséről szól.

¹⁹ Kerényi: Európa természet-és környezetvédelme 266.o.

²⁰ 1986. évi 6. törvényerejű rendelet a Bonnban, az 1979. évi június hó 23. napján kelt, a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló egyezmény kihirdetéséről

Az egyezmény több kiegészítéséhez is csatlakozott hazánk²¹ és olyan fontosabb intézkedések születtek, mint például a Tűzokvédelmi program, a Réthisasvédelmi program de ugyanilyen jelentőségű a védett madárfajok vonulásának kutatása.

Véleményem szerint a különböző madárfajok átvonulása egyike a legszebb természeti jelenségeknek, amelyet többek között a kardoskúti Fehértónál is láthatunk, amely a ramsari egyezmény hatálya alá tartozó terület és lakóhelyemtől mindössze 8 km-re található. A kardoskúti Fehértó a Körös-Maros Nemzeti Park részterülete és 1966 óta áll természetvédelmi oltalom alatt a kiemelkedő földtani, víztani, növénytani és madártani értékek miatt. Többek között itt gyülekeznek a récék és vadludak több tízezres tömegei tél végén, tavasszal meg a gulipán és a széki lile fészkel a szikes parton. A legcsodálatosabb jelenség, azonban az októberi daru átvonulás. A 3. számú mellékletben két képet is láthatunk róla.

- Berni egyezmény²² Az Európa Tanács kezdeményezte egyezményt 1979-ben fogadták el Bernben, Svájcban. Magyarország számára 1990-ban lépett hatályba. Az egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szól beleértve a veszélyeztetett fajokat és élőhelyeket. Az egyezmény mellékleteiben megtalálhatók egyes hazánkban is védett vagy fokozottan védett növény-és állatfajok. Kerényi szerint figyelemreméltó az, hogy az egyezmény a hasznosítás szabályozását érti a védelem kifejezés alatt és nem pedig a teljes tiltást.²³ Mérföldkőnek számít az egyezmény olyan tekintetben is, hogy először jelenik meg a kipusztult fajok visszatelepítése a rendelkezések között. Mindemellett az aláírók kötelezettsége, hogy kétévenként jelentést tegyenek az alkalmazott intézkedésekről. Kiemelendő, hogy hazánk jelentős lépéseket tett a „rákosi vipera” élőhelyének védelmére és megőrzésére vonatkozóan.

²¹ 2003. évi XXIII. törvény az afrikai-eurázsiai vándorló vízimadarak védelméről szóló, Hágában, 1995. június 16-án aláírt nemzetközi megállapodás kihirdetéséről

²² 1990/7. Nemzetközi Szerződés a környezetvédelmi minisztertől EGYEZMÉNY az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről

²³ Kerényi: Európa természet-és környezetvédelme 253.o.

- Biológiai Sokféleség egyezmény²⁴ 1992-ben Rio de Janeiro-ban került sor az ENSZ Környezetvédelmi Programja keretében megtartott értekezletre, amely eredményeképpen született meg a Biológiai Sokféleség Egyezmény vagy más néven Biodiverzitás Egyezmény. „Az 1993 végén hatályban lévő egyezmény fő célkitűzése a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata és a genetikai források hasznosításából-azaz a vadon élő élővilágból-származó haszon igazságos elosztása.”²⁵ Azért mondhatjuk, hogy speciális a szabályozási tárgykörét tekintve ez az egyezmény, mert kimondja, hogy valamennyi élőlény egyetemes védelmére szükség van, ahhoz, hogy a fenntartható fejlődés biztosítható legyen. Pontosabban azt mondja, hogy az élet minden formája egyedi és megérdemli a kitüntetett figyelmet, tehát joga van saját „egyediségéhez”. Kerényi kételkedve konstatálja, hogy ámbár ez a legsikeresebb nemzetközi dokumentum, hiszen nagy a csatlakozó országok száma, akik a sokféleséget fontosnak tartják, de vajon az élővilág tud erről? Azt gondolom, hogy gátakba ütközünk, ha megfelelően és hatékonyan kívánjuk betartani és alkalmazni az egyezményt, hiszen azt sem tudjuk pontosan hány faj él e földön, amik sokféleségét kellene megvédenünk, de a fő kiváltó oka az, hogy az ipari területek növelésével és fejlesztésével élőhelyek szűnnek meg. Kerényi azt mondja, hogy a tudományosan leírt fajok száma nem éri el a kétmilliót. Más helyen azt olvashatjuk, hogy a fajok száma 5 és 30 millió (!) között mozog, amelyből eddig 1,7 millió fajt írt le a tudomány.²⁶ Ezáltal, mivel a kiinduló állapotot sem ismerjük, nem tudjuk leszűrni az egyezmény sikerességét vagy sikertelenségét. A tudomány feladata, hogy megvizsgálja, hogyan változott a biodiverzitás egy adott területen a kontrollidőszakhoz képest és levonja a szükséges következtetéseket. Összegezve azonban, a nemzetek optimizmusát sugallja az, hogy úgy tekintenek a biológiai sokféleségre, mint a fejlődő és fejlett világ megmaradásának, továbbfejlődésének stratégiai értékű forrására.

²⁴ 1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről

²⁵ Kerényi: Európa természet-és környezetvédelme 254. o.

²⁶ A környezetvédelmi, a természetvédelmi és vízügyi kutatás-fejlesztés helyzete és irányvonalai, KvvM kiadvány, Budapest, 2003

1. 3. A természetvédelem európai szabályozása

A európai természetvédelem hosszú fejlődésen ment keresztül, mire elnyerte mai formáját. Eleinte a szegregációs modell volt a jellemző, amely rezervátumszerű védett területek kialakítását jelentette, például nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek kijelölését vagy egyes állat-és növényfajok védelmét. Napjainkban, azonban az integrációs modell nyert teret, amely az egyes ökológiai rendszerek elkülönült működési és szervezeti sajátosságainak fenntartására törekszik. Az európai szabályozás több szintet foglal magában. A szabályozás egyik tárgyköre a természetes élőhelyre vonatkozó európai szabályozás, ezen belül az egyes kiemelt élőhelyek szabályozása. A második tárgykör a fajok védelmére vonatkozik és ezen belül is az egyes egyedek védelmével. A harmadik szint külön kategóriaként a fajok élőhelyének védelmét foglalja magában.

Különösen fontos megemlítenem az Európai Unió 6. környezetvédelmi akcióprogramját és az abban foglalt főbb természetvédelmi célkitűzéseket, amelyek meghatározzák 2010-ig a közösségi természet-és környezetvédelmi jogot. Ezen akcióprogram -amelyet határozattal fogadnak el- alapján készítik el az egyes irányelveket, nemzetközi egyezményeket, a különböző támogatási programokat, például a LIFE-ot.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk fő következménye természetvédelmi szempontból az, hogy át kellett vennünk az Európai Unió természetvédelmi szabályait tekintve, a szabályozás kötelező jellegére és arra, hogy egy újabb biogeográfiai régióval gazdagítjuk az Európai Uniót. A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség tagállamai között kötött társulási szerződésről szóló törvény külön cikkben foglalkozik a környezet kérdéskörével.²⁷

Az új biogeográfiai régióban olyan fajok találhatóak, amelyek már az Európai Unióban kihaltak, de Magyarországon jelen vannak és európai szinten jelentősek és felvették az európai közösségi jelentőségű fajok listájára. Ezek védelmére alakították ki a Pannon régiót, amely egész Európa közös öröksége. Amennyiben Magyarországon nem kerülnek védelem alá ezek a fajok, fennáll a teljes kihalásuk veszélye az egész Európai Unióban. Az, hogy az Európai Uniót gazdagítottuk ilyen természeti értékekkel, annak köszönhető, hogy az iparosodás és az infrastruktúra fejlesztése nem volt jelentős hazánkban, így

²⁷ 1994. I. évi törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulási szerződéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről

nagyszámban megmaradhattak a természeti értékeink, például a hörcsög, amely egész Európában kihalt már. A Pannon régió elhelyezkedését az 1. sz. melléklet mutatja.

A szabályozás jogforrási jellegét tekintve direktívákból, rendeletekből és határozatokból áll. A direktíva kötelező, de csak akkor hatályosul ha azt az állam a belső jog részévé teszi a direktívában meghatározott időn belül. A minden tagállamra kötelező direktívákat a Hivatalos Lapban hirdetik ki. A direktíva ennek révén nem az egységességre, hanem a harmonizációra vezet, tehát a legjobban preferált jogforrás.²⁸ Tehát kógens jogi szabályozás ritkán fordul elő, az egyes direktívák orientáló jellegűek a tagállamok számára.

A rendelet ezzel szemben a tagállamok számára közvetlenül kötelező és végrehajtható, azáltal hogy a Hivatalos Lapban megjelenik minden állami aktus nélkül a belső jog részévé válik.

A határozat azért nem tartozik szorosan e körbe, mert kizárólag a címzettre vonatkozik, amely lehet állam, természetes személy vagy jogi személy és egyedi rendelkezést tartalmaz.

A legfontosabb európai irányelvek és rendeletek az alábbiak:

92/43 EGK irányelv, 338/97 EK rendelet, 79/409 EK irányelv.

A Tanács 1992. május 21-i 92/43 EGK irányelve tartalmazza a közösségi természetvédelmi szempontból jelentős területek kiemelten védetté nyilvánítását (Special Protection Area SPA) és Natura 2000 hálózat kialakítását. Az irányelv célja nem az elszigetelt rezervátum létrehozása, hanem a gazdálkodás lehetővé tétele, ha ez a tevékenység az irányelvvel összeegyeztethető.

A terület védelmét az egyes tagországoknak kell biztosítaniuk vagy kógens jogi normákkal vagy szerződéses formában. A tagország tesz javaslatot a területre, amelyet a Bizottság megvizsgál. Ezen a területen az országos állomány elegendően nagy hányadának kell előfordulnia, a tagállamnak biztosítani kell továbbá a hálózat koherenciáját is és ki lehet dolgoznia a kezelési és intézkedési tervet.

Az irányelv tartalmazza, hogy a tagállamoknak elő kell segíteniük az európai monitorozálást és a kutatást, amely a fajok állományára, elterjedésére és a faj, élőhely állapotára vonatkozik. Magyarországon 1997 óta működik a Nemzeti Biodiverzitás Monitorozó Rendszer, amely keretében végzik a közösségi jelentőségű fajok monitorozálását.

²⁸ Bándi Gyula: Környezetjog 275.o.

A Tanács 1992. május 21-i 92/43 EKG irányelv a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről, más néven Habitat Directive²⁹, a természetes élőhelyek és a természetes fauna és flóra megőrzéséről szóló irányelv további célja a biológiai sokféleség fenntartása, bizonyos állat és növényfajok tekintetében védelmi rendszer kiépítése a tagállamok részéről, amelyek feladata az intézkedések foganatosítása és fejlesztési terv kidolgozása. A tagállamok a Bizottságnak hatévenként jelentést készítenek a természetvédelmi intézkedésekről és a védettség mértékéről. Ez az első direktíva, amely átfogó szemléletet képvisel minden élőhely védelmében, mind a földrajzi régió, mind a földrajzi típus szempontjából.³⁰ Deklarálja továbbá, hogy az élőhelyek védelme a tagállamok közös felelőssége.

A Tanács 338/97 EK rendelet a vadon élő állatok kereskedelmére és a CITES nemzetközi egyezmény végrehajtására vonatkozik és szabályozza a behozatalt és kivitelt. Hatálya kiterjed például azokra a kipusztulással fenyegetett fajokra, amelyeknek ritka az előfordulásuk és a kereskedelem a fennmaradásukat veszélyezteti. Szabályozza a mellékletben felsorolt fajok behozatalt, annak ellenőrzését illetve korlátozását. Tartalmazza a rendeletet sértő magatartások felsorolását és az azt követő intézkedéseket és szankciókat.

A Tanács 1979. április 2-i 79/409 EKG irányelve a vadon élő madarak védelméről³¹ magában foglalja a vadon élő állatfajok fenntartását, a madarak védelmét, a biológiai sokféleség visszaállítását, a madár, tojás, fészek, élőhely védelmi rendszerének komplex kiépítését.

Az irányelv fellép az emberi tevékenység hátrányos következményei ellen, rögzíti a befogás, pusztítás tilalmát és a piacra behozatalt. Hosszútávú feladatokat fogalmaz meg minden vadon élő madárfaj védelmére, a hasznosításra és a gazdálkodásra vonatkozóan. Ezen védelmi intézkedéseknek meg kell felelniük annak hogy a „ vadon élő madarak populációit olyan szinten tartsák fenn, amely elsősorban megfelel az ökológiai, tudományos és kulturális követelményeknek, de tekintettel vannak a gazdasági és üdülési követelményekre vagy, hogy ezen fajok populációit ehhez a szinthez igazítsák.”³² Egyes fajtáknál külön védőintézkedéseket nevesít például a kihalással fenyegetett, a változásra érzékeny vagy csekély állományú fajoknál. A madárvédelmi irányelv I. mellékletében

²⁹ röviden élőhelyvédelmi irányelv

³⁰ Bándi Gyula: Környezetvédelmi jog 357.o.

³¹ röviden madárvédelmi irányelv

³² Bándi Gyula: Környezetvédelmi jog 364.o.

szereplő 195 fajból hazánkban 78 rendszeresen előforduló, 13 nagy tömegben átvonuló madárfaj.

Az Európai Unió természetvédelmi törekvései akként foglalhatóak össze, hogy elsődleges célja az európai jelentőségű természeti területek ökológiai hálózatának létrehozatala. Ez az ökológiai hálózat, az Európai Unió tagállamai által javasolt és egységes szempontok szerint kijelölt, meghatározott nagyságú és elhelyezkedésű közösségi jelentőségű területeket foglal magában, amely, mint ahogyan a nevében is benne van egy összefüggő hálózatot alkot. Elkerülendő ezen területek megjelölésére a „védett területek” kifejezés használata, mivel ez a fogalom már „foglalt” és félreértésekre adhat okot.

Azon fajok és élőhelyek tekintendők európai jelentőségűeknek, amelyek jellemzőek az európai területre és a Közösség területén kipusztulással fenyegetettek és védettséget élveznek. Az egységes ökológiai hálózat megvalósítása a Natura 2000 területek rendszere, melynek jogszabályi hátterét a két európai irányelv az 1979-es madárvédelmi irányelv és az 1992-es élőhelyvédelmi irányelv adja. A madárvédelmi irányelv elfogadásával különleges madárvédelmi területeket jelöltek ki,³³ amelyek automatikusan a csatlakozással a Natura 2000 részévé váltak. Hazánk csatlakozásával olyan természeti értékekkel gazdagodott a Közösség, amely természeti értékek más tagállamokban nem találhatóak meg, véleményem szerint a Natura 2000 hálózat minél szélesebb körű megismertetése biztosíthatja ezen „hungarikumok” esélyét a túlélésre.

2. TERMÉSZETVÉDELMI JOGUNK

2.1. A természetvédelem története Magyarországon

A természet értékeinek pusztítása ellen és megóvása érdekében tett első felszólalásokat a korabeli irodalmárok művei között találhatjuk, mint például Csokonai Vitéz Mihály vagy Gróf Széchenyi István, ezen előtörténeti első szakaszában a természetvédelemnek, azonban ezen aggodalmak javarészt visszhang nélkül maradtak, akárcsak a Magyarhoni Földtani Társulat, az Országos Erdészeti Egyesület ajánlásai és a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1879 évi vándorgyűlésén elhangzott figyelemfelhívások és kezdeményezések.

³³ Special Protection Area SPA

A természetvédelem második kezdeti szakasza az első erdőtörvény (1879. évi Erdőtörvény) megalkotásától a világháború befejezéséig tart és ezen időszak jellemzője, hogy nem beszélhetünk még átfogó természetvédelmi szabályozásról és szervezetrendszer kialakulásáról. Bár azt is láthatjuk, hogy az Erdőtörvény számos rendelkezése a természetvédelem jegyében született, azáltal például, hogy „a köves-sziklás, erózióra érzékeny talajú erdőket véderdővé nyilvánította, és ezekre a területekre használati korlátozásokat vezetett be.”³⁴

Megállapíthatjuk, hogy átfogó szabályozás hiányában az egyes ágazati törvényekben, halászati, madárvédelmi, földművelésügyi törvényekben találhatunk olyan rendelkezéseket, amelyek a természet védelmét szolgálják és a védelem főként madárfajokra terjedt ki. 1883-ban jelent meg a Vadászati törvény és 1894-ben a Mezőrendőrségről szóló jogszabály, amely védelemben részesítette az énekesmadarakat a költés idejére. Hasznos madaraknak tekintette az olyan ragadozókat, mint például a bagoly, egerészölyv és a vércse.

A magyar természetvédelem első kiemelkedő alakjának tekinthető Kaán Károly (1867-1940) erdőmérnök, földművelésügyi titkár, aki 1908-ban kezdeményezett egy országos felmérést, amelyet az Országos Erdészeti Egyesület végzett a még fellelhető őserdőállományról. Majd ezt követően a felmérés kiterjedt a „ritka növények élőhelyeire, a geológiai képződményekre, a lápokra, a tájképi értékű tájrészletekre, és különleges faegyedekre.”³⁵ Kaán Károly kimagasló érdeme abban áll, hogy elsőként dolgozta ki a természetvédelmi szervezet hazai koncepcióját, alapelveit és fogalomrendszerét és tanulmányai³⁶ alapján készült törvénytervezet a természetvédelem intézményesítésére, amely sajnos nem valósult meg.

Az 1920 és 1944 közötti harmadik szakasz jellemzője, hogy a második világháborúval egyes területek elcsatolásával bizonyos természetvédelmi területek elszakadtak Magyarországról, ugyanakkor az első természetvédelmi jogszabályok megjelentek és a tételes védetté nyilvánítás is megindult.

Az első törvényi szintű magyar szabályozás szintén Kaán Károly nevéhez fűződik, aki előkészítette az 1935. évi az erdőkről és a természetvédelemről szóló törvényt, amely felállította az Országos Természetvédelmi Tanácsot, azzal a feladattal, hogy javaslatokat készítsen a védetté nyilvánításra és felruházta szaktanácsadási feladattal is. Sor került az

³⁴ Dr. Pájer József: Természetvédelem az ezredfordulón 19.o.

³⁵ Dr. Pájer József: Természetvédelem az ezredfordulón 19.o.

³⁶ Természeti emlékek fenntartása c. tanulmány 1909,

A természetvédelem és természeti értékek fenntartásának kérdéséhez c. tanulmány 1914

első magyarországi természeti emlék és természetvédelmi terület (debreceni Nagyerdő) kijelölésére e törvény alapján. „Nagyharsány község helyezte hatósági védelem alá a magyar kikerics ott található hat – egyenként 100-300 négyzetméter- termőhelyét.”³⁷ Egészen 1945-ig még 197 terület és természeti érték kapott védelmet. Más forrás szerint 219 terület kapott jogi oltalmat.³⁸

Az ezt követő szakaszban, amely 1945 és 1961 közé tehető jelentős természetvédelmi tevékenység és védetté nyilvánítás nem történt. A korszak alapjogszabálya a még mindig hatályban lévő 1935. évi törvény és sor került az erdők nagy részének állami tulajdonba vételére. 1952-ben hozták létre a Tihanyi Tájvédelmi körzetet, amely az első magyarországi tájvédelmi körzet. Az 1962-ben hatályba lépett 1961. évi tvr. egy új korszak kezdetét jelzi, amely 1971-ig tart. Ebben az évtizedben jött létre az önálló természetvédelmi főhatóság. Azonban az önálló természetvédelmi főhatóság nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, mivel ennek az évtizednek az első négy évében egyetlen védetté nyilvánítást sem fogantatosítottak. Az évi átlagosan háromnál is kevesebb védetté nyilvánítás pedig az előző időszak teljesítményének csak egyharmadát érte el. A természetvédelem első fél évszázadának átlagos védetté nyilvánításait véve alapul ebben az évtizedben több mint kilencven százalékos „alulteljesítés” állt elő.³⁹

A természetvédelem expanzív szakasza 1971-től kezdődően egészen napjainkig tart. Olyan karaktereket hordoz magában, mint például a szervezettség, strukturáltság és fejlődés továbbá a védetté nyilvánítások kiszélesedése. Védetté vált valamennyi magyarországi barlang, közel száz emlős-, hüllő-, kétéltű-, ill. halfaj, továbbá 20 faj kivételével valamennyi madárfajunk. Megalapították Magyarország első nemzeti parkját a Hortobágyi Nemzeti Parkot 1973-ban. Megkezdte működését az Országos Környezet-és Természetvédelmi Hivatal 1977 –87 között. 1979-ben egy OKTH utasítás hívta életre a környezet-és természetvédelmi felügyelőségek rendszerét, elsőfokú hatósági feladatokkal. 1976 és 1990 között valósult meg a Távlati Természetvédelmi Program, amely a természetvédelem történetében először (és eddig utoljára) a védetté nyilvánítandó területeket név szerint, időben és térben felosztva tételesen rögzítette.⁴⁰

A Távlati Természetvédelmi Program keretében ténylegesen 500 ezer hektár terület került védelem alá. Szintén nagy jelentőséggel bír az 1989-ben elkészült Vörös Könyv,

³⁷ Dr. Pájer József: Természetvédelem az ezredfordulón 20.o.

³⁸ Ángyán-Tardy-Vajnáné: Védett és érzékeny természetvédelmi területek mezőgazdálkodásának alapjai 63.o.

³⁹ Rakonczay: Természetvédelem 54.o.

⁴⁰ Rakonczay: Természetvédelem 170.o.

amely tartalmazza azon növény-és állatfajok listáját amelyeket veszélyeztetettnek tekintenek a szakemberek, habár Rakonczay Zoltán hozzáteszi, hogy a védett értékek számbavétele, leltározása egy soha véget nem érő feladat, például utólag kiderülhet, hogy egy növényfaj előfordulása nem is olyan ritka, mint ahogy azt előzetesen számbavételezték. 1994-ben fogadták el a Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Konceptiót és ennek alapján került megalkotásra az 1996. évi LIII. a természet védelméről szóló törvény.

A 2002 és 2006 között végzett környezetvédelmi munka legfontosabb eredményeit egy Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumi tájékoztató kiadvány⁴¹ foglalja össze és kijelöli, hogy melyek azok a célkitűzések, amelyek megvalósulása a 2006-2010-es időszakra prognosztizálható.

A Környezetvédelmi tárca többek között kiemelten foglalkozik a korszerű hulladékgazdálkodás kiépítésével, új programokat tervez a zaj-és légszennyezettség csökkentése érdekében, támogatni kívánja a megújuló energiahordozókat az energiahatékonyság és takarékoság jegyében. A célkitűzések között találunk kifejezetten természetvédelmi feladatokat is, mint például a tájrömbölások elleni fellépés avagy a természeti erőforrások érdekében a szétagolt állami kezelés megszüntetése de folytatni kívánják a Duna védvonalának kiépítését is, csakúgy mint a Vásárhelyi Tervet⁴².

A kiadvány szerint az ember és természet harmonikus együttéléséért véghez kell vinni a Natura 2000 területek megóvását szolgáló programokat. Meg kell alkotni a nemzeti park törvényt, hogy az értékek őrzése széles társadalmi támogatással és több közösségi szolgáltatással valósuljon meg.⁴³

2. 2. A természetvédelem szervezeti felépítése

A természetvédelemért felelős miniszter látja le a természet védelmének központi irányítását és ennek érdekében jogalkotási, jogalkalmazási, ellenőrző és koordináló tevékenységet végez. Általános irányító jogkörében a természet védelmére vonatkozó politika átfogó stratégiáját kidolgozza, előterjesztéseket készít jogi, gazdaságpolitikai, műszaki változtatásokról, szabályozásokról illetve részt vesz olyan programok

⁴¹ Javuló környezetbiztonság, jobb életminőség c. kiadvány készült a Magyar Köztársaság Kormányának megbízásából

⁴² A Tisza folyó teljes magyarországi szakaszára vonatkozó tervet az Országgyűlés 2004-ben fogadta el, 2005 végére 9 projekt, 2006 végére másik 12 projekt készült el, amely a hatékony bel-és árvízi védekezést biztosítja

⁴³ Javuló környezetbiztonság, jobb életminőség kiadvány 28.o.

kidolgozásában, amelyek a természetvédelmi célokat szolgálják. Valamint feladata a természet állapotának folyamatos elemzése, értékelése és az összegyűjtött tapasztalatok alapján javaslatok, intézkedési tervek kidolgozása. Továbbá a természet állapotára vonatkozó, megfigyelő, mérő, adat és információrendszerek koordinálása is az irányítása alá tartozik. Természetvédelmi szakterületi irányító jogkörében megállapítja és közzéteszi a természetvédelmi területek körét, jegyzékét és a megőrzésükkel kapcsolatos előírásokat.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumon belül helyezkedik el a Természet és Környezetmegőrzési Szakállamtitkárság,⁴⁴ amely a Természetvédelmi Hivatal jogutódja, élén a természetvédelemért felelős helyettes szakállamtitkárral, feladata különösen a Natura 2000 programmal kapcsolatos irányítás és koordináció, a védett természeti értékek megismerhetőségének biztosítása és az ökoturizmus fejlesztése.

A Természet és Környezetmegőrzési Szakállamtitkárság három elkülönült szervezeti egységre, főosztályra bomlik. A Természetmegőrzési Főosztályra (TMF) és a Nemzeti parki és tájvédelmi Főosztályra (NPTF), amely a nemzeti park igazgatóságok szakmai felügyeletét látja el, illetve a Környezetmegőrzési Főosztályra (KMF).

2007. február 1-től már csak 9 nemzeti park igazgatóság (NPI) van, mivel összevonásra került a Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság. Ezen kívül 10 Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (zöldhatóság) van és másodfokon a budapesti székhelyű országos illetőséggel rendelkező Országos Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség (OKTVF).

A nemzeti park igazgatóság a miniszter irányítása alatt működő, önállóan gazdálkodó, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkező költségvetési szerv. Az NPI-t az igazgató vezeti, aki gyakorolja a munkáltatói jogokat az NPI alkalmazottai felett. A miniszter irányítási jogkörében az NPI igazgatójának javaslatára kinevezi és felmenti az NPI gazdasági vezetőjét.

Az NPI feladatai: az NPI állami alaptervekenyisége körében ellátja a védett és fokozottan védett természeti értékek, védett és fokozottan védett természeti területek, a Natura 2000 területek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat. A vagyonkezelői feladatokat a vagyonkezelésében lévő kincstári vagyontárgyak tekintetében, a miniszter körzeti erdő- és vadgazdálkodási tervvel kapcsolatos jogkörét érintő előkészítő

⁴⁴ 2006. június 15-től

feladatokat; ellátja továbbá a természetvédelmi kutatással, az élőhelyek kialakításával és fenntartásával, valamint a sérült, károsodott élőhelyek helyreállításával, valamint rehabilitációjával kapcsolatos feladatokat. Vezeti a működési területén lévő védett természeti területek és természeti értékek nyilvántartását, gondoskodik a természetvédelmi célú nyilvántartások vezetéséhez szükséges elsődleges és másodlagos adatgyűjtésről, illetve működteti a feladatkörével összefüggő területi monitoring és információs rendszert, együttműködik más információs és ellenőrző rendszerekkel. Közreműködik továbbá az erdővagyon-védelmi tevékenységben, a természetvédelmi szempontból védetté nem nyilvánított természetes növény- és állatvilág védelmében és véleményezi a kiemelt térségekre vonatkozó, a regionális, a megyei és a kistérségi területfejlesztési koncepciót és programot, a kiemelt térségek és a megyei területrendezési tervet, a helyi építési szabályzatot, valamint a településrendezési terveket. Együttműködik a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal regionális irodáival a hivatal a külön jogszabályban meghatározott kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátásában. Kapcsolatot tart természetvédelmi kezelési feladatokat ellátó más szervezetekkel és természetes személyekkel és segítséget nyújt a természet védelmével kapcsolatos feladatok ellátásához a helyi önkormányzatoknak.

A Természetmegőrzési Osztályon belül található az Ökológiai Osztály, a Natura 2000 Osztály és a Birtokügyi Osztály.⁴⁵ A Natura 2000 osztály önálló szervezeti felépítéssel rendelkezik, mutatván a Natura 2000 hálózat végrehajtásának és ellenőrzésének fontosságát.

A természetvédelmi igazgatás megvalósulása a Miniszter, az alá tartozó hivatali szervezet, az egyes nemzeti parkigazgatóságok, a települési önkormányzatok és szerveik illetve a jegyző által valósul meg.

2. 3. A természetvédelem eszközei

⁴⁵ A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 17/2006. (MK. 94.) KvVM utasítása a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról, valamint a 347/2006. (XII. 23.) Korm.rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

A természetvédelemnek a feladatai és céljai elérése érdekében rendelkeznie kell elsősorban a megfelelő és hatékony eszközökkel, úgymint koherens jogszabályi háttér, strukturált szervezeti felépítés, személyi és anyagi feltételekkel, másodsorban hatékony nemzetközi és európai kapcsolatrendszerrel, műszaki és természettudományos kapcsolódási pontokkal és nem utolsó sorban megfelelő társadalmi támogató bázissal. Csak ezen feltételek együttes meglétével biztosítható az, hogy a természetvédelem elérje a végső célját, azaz megőrizze örökségünket a jövő számára.

Álláspontom szerint a Nautra 2000 közösségi jelentőségű területek hálózata megvalósulása esetében ez különösen igaz, mivel a természetvédelem eszközei segítségével nélkül nem lehetett volna sikeresen létrehozni a hálózatot.

III. FEJEZET

1. A NAUTRA 2000 HÁLÓZAT LÉTREHOZÁSA

1. 1. A Natura 2000 hálózat kialakításának előzményei

Ahhoz, hogy Magyarország eleget tudjon tenni, annak a követelménynek, hogy a Natura 2000–el kapcsolatos szabályozása megfeleljen egy európai színvonalú állam szabályozási aspektusainak és képes legyen a joganyagot a gyakorlatba is sikerrel átültetni, fel kellett használnia más országok hasonló tapasztalatait. Ilyen tekintetben hazánk kedvező helyzetben volt, hiszen más a természetvédelemben éllovas országok tapasztalata és segítsége rendelkezésére állt, mint például az Európai Unión belül Finnország és Spanyolország, ahol a kölcsönös kapcsolatok előmozdították a Natura 2000 közösségi jelentőségű területek hálózatának megvalósítását.

A PHARE „twinning” programban részt vevő, hazánk előcsatlakozási tanácsadói beszámolóját olvashatjuk a spanyol és a finn tapasztalatokról,⁴⁶ amely mintaként szolgál a szabályozásra, mivel egyfelől Finnország, a szakmai, politikai és társadalmi egyeztetésre helyezett nagy hangsúlyt, míg másfelől Spanyolország a tudományos, szakmai felkészülés során járt el példamutató módon. Nekünk magyaroknak e két különböző hozzávalót tartalmazó képzeletbeli koktélt kellett megfelelően elkészítenünk.

Ha összehasonlítjuk, hogy melyek voltak az Eu-s és a hazai szakpolitikai célkitűzések a csatlakozást megelőzően a természetvédelem területén, megállapíthatjuk, hogy azok megegyeztek, hiszen közös volt az a cél, hogy eleget tegyünk a nemzetközi kötelezettségeinknek amellet, hogy biztosítsuk a fenntartható használatot.

További feladatunk volt, hogy hazánk gazdaságát és infrastruktúráját oly módon fejlesszük, hogy a szerencsés módon nagyszámban megmaradt természeti értékeinket meg tudjuk őrizni. Magyarországnak vállalnia kellett a két irányelvből fakadó kötelezettségeket és nem kért átmeneti időt a jogszabályok végrehajtására, kérte viszont a pannon régió túl négy madárfaj és tíz vadászható madárfaj felvételét, valamint javasoltuk nyolc új élőhelytípus, ötven növény és ötven állatfaj felvételét a mellékletekbe.

⁴⁶ Natura 2000 36-62. o.

Az egyeztetések során körvonalazódtak ki a mellékletekbe bekerülő fajok és élőhelytípusok, de a konkrét lista a csatlakozási szerződésben jelent meg. A nemzeti lista összeállítását egy széleskörű szakmai háttér biztosította, nevezetesen az állami természetvédelem területi szervei, nemzeti parkigazgatóságok, amelyek az egyes konkrét területekre vonatkozóan kidolgozták a javaslatokat, majd a Minisztériumnak felterjesztették.

A különleges madárvédelmi területekre vonatkozó jogi szabályozást még a csatlakozás előtt megalkottuk és a közösségi jelentőségű területekre vonatkozóan a Natura 2000 hálózat kialakításáról szóló kormányrendelet rendelkezik.⁴⁷ Magyarországnak a csatlakozásig kellett átültetnie a két irányelvet és a közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló kormányrendelet 2004. október 8.-án jelent meg. A rendelet mellékletében szerepelnek a Natura 2000 területek, az irányelvben előírt fajok és élőhelytípusok.

1. 2. A Natura 2000 hálózat kialakításának folyamata

Az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt természetes élőhelytípusok és a II. mellékletben szereplő állat- és növényfajok jelentős állományainak otthont adó területek összességét foglalja magában a Natura 2000 hálózat, melynek feladata, hogy biztosítsa ezen fajok és élőhelyek fennmaradását. A madárvédelmi irányelv végrehajtásaként kialakított különleges madárvédelmi területek szintén részét képezik a Natura 2000 hálózatnak és a nemzeti szabályozás hatáskörébe tartoznak.⁴⁸ A madárvédelmi területekre 2004. május 1-től kellett alkalmazni a Natura 2000 szabályokat. Ezek kijelölése, lehatárolása megtörtént és sikerrel fejeződött be, 55 különleges madárvédelmi területet foglal magában, amely 1,35 millió hektárt fed le.⁴⁹

A Natura 2000 területek kiválasztása és felterjesztése röviden három lépésben foglalható össze. Az első szakaszban a tagállamok feladata a nemzeti lista elkészítése a közösségi jelentőségű területekről,⁵⁰ tekintettel az irányelv előírásaira és a tudományos szempontokra ezt követően az Európai Bizottság az Európai Környezetvédelmi Ügynökség segítségével

⁴⁷ 275/2004 (X.8.) Korm. rendelet a közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

⁴⁸ Natura 2000 Eu-i Hálózat 25.o.

⁴⁹ A Natura 2000 hálózat és szabályozás Magyarországon, Megyei Közigazgatási Hivatalok jegyzői értekezletének előadása www.kvvm.hu (letöltés ideje: 2007.01.05.)

⁵⁰ jelölése: javasolt közösségi jelentőségű terület jKJT

kiértékeli a benyújtott listát. Szakmai kérdésekben az Európai Természetvédelmi és Biodiverzitás Központ⁵¹ nyújt segítséget a Natura 2000 hálózat kialakításában.

Másodsorban, a döntéshozatalt egy ún. biogeográfiai szeminárium⁵² előzi meg, amely célja a nemzeti listák előzetes véleményezése és a tagállam képviselői, természettudományos szakértők és a meghívott társadalmi szervezetek képviselői jelen. Mielőtt azonban az Európai Bizottság végső döntését meghozza lehetőség van arra, hogy a tagállammal párbeszédet folytassanak vagy adott esetben a Tanács elé terjeszthetik az ügyet.

A nemzeti illetve a közösségi jegyzék összeállításán túl, a tagállam kijelöli a különleges természetvédelmi területeket is jogi, hatósági és szerződéses megoldások révén és természetvédelmi kezelést folytat. Ha már az Európai Bizottság elfogadta az adott területet, az egyes tagállamoknak kell biztosítaniuk hat éven belül a területek védettségének kialakítását, a legmegfelelőbb eszközökkel, felül kell vizsgálniuk azt és ezután minősül már a terület véglegesítettnek.

A már említett jogi, hatósági, és szerződéses rendezésen túl lehetőség van élőhely-rekonstrukciós program létrehozására, valamint egyes fajok visszatelepítésére, szükség esetén gondoskodni kell kezelési terv és annak végrehajtásáról.

Az Európai Unió területét biogeográfiai régiókra osztották fel, amely azt a célt szolgálja, hogy megkönnyítse a Natura 2000 területek kijelölését és a nagy földrajzi változatosságból fakadó nehézségeket kiküszöbölje. Annak ellenére, hogy a folyamat lassan és nehezen indult meg és egyes területeken jelentős lemaradás volt tapasztalható illetve a tagállamok a nemzeti listákat nem tudták határidőben benyújtani, mára a folyamat sikerrel zárult és kilenc biogeográfiai régióval büszkélkedhet Európa.

Az európai uniós bővüléssel a fekete-tengeri, a sztyep, illetve a magyar pannon régió került be, valamint a 2007. januári csatlakozással bekerültek a bolgár, román fajok és élőhelytípusok.

Az irányelvek átültetése után második lépcsőben a különleges madárvédelmi területek, majd a különleges természetmegőrzési területek és a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek kijelölése történt meg. 2004 nyarán a hazai listát a Bizottságnak elküldtük, így innentől a kormányrendelet rendelkezéseit a jelölt területekre is

⁵¹ European Topic Centre on Nature Protection and Biodiversity

⁵² Pannon Biogeográfiai Szeminárium 2005. szeptember 25-27. Sarród

alkalmazni kell.⁵³ Jelenlegi feladatunk, hogy elfogadtassuk a Bizottsággal, hogy ezen területek jóváhagyott Natura 2000 területek⁵⁴ legyenek. A szakemberek a Bizottság jóváhagyó határozatát 2007. nyarára prognosztizálják.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy a Natura 2000 hálózat kialakítása sikeresen lezajlott, a kijelölés megtörtént és a jóváhagyás is idén lezajlik majd.

A Natura 2000 területekkel kapcsolatos jogi védelem kialakítására a helyrajzi számokat tartalmazó Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumi közlemény szolgált, amely 2005. június 16-án jelent meg.⁵⁵

A kijelölt területekkel érintett helyrajzi számok listáját a Magyar Közlöny 2005. évi 80. szám II. kötete tartalmazza. A gazdálkodók az érintett földrészek listájára a kihirdetéstől számított 90 napon belül észrevételt tehetnek a területileg illetékes nemzeti park igazgatóságnál. Az észrevételezésre értelemszerűen jogosult más érintett személy is, mint például a tulajdonos, önkormányzat és bányahatóság. Ez abban az esetben lehetséges, ha a kijelölés alapjául szolgáló fajok és élőhelyek jelenléte az adott területen nem, vagy csak részlegesen igazolható. A szakemberek elmondása szerint amiatt is futottak be panaszok, hogy az adott terület nem szerepelt a listán, ami alapján majd támogatást lehet igényelni a jövőben.

A 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról⁵⁶, tartalmazza, hogy az ingatlan jogi jellegeként többek között feljegyezhető a Natura 2000 terület, vagy egész ingatlanra vagy annak területi mértékben meghatározott részére. Azonban az ingatlan-nyilvántartási térkép tartalmát érintő változás átvezetéséhez egy ún. földhivatal által záradékolt „változási vázrajz” szükséges. Véleményem szerint a gyakorlatban problémát jelenthet az ingatlan-nyilvántartásba a jog bejegyzése, mivel a változási tervrajz elkészítése az aprólékos munka miatt rendkívül költségigényes és emiatt szükségesnek tartanám a rendelkezés felülvizsgálatát.

⁵³ 275/2004.(X.8.) Korm.rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

⁵⁴ 275/2004.(X.8.) Korm.rendelet 2.§ i) pontja és 3.§ b) pontja

⁵⁵ KvVM Közlemény az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészek jegyzékéről

⁵⁶ 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról, egységes szerkezetben a végrehajtásáról szóló 109/1999. (XII.29.) FVM rendelettel 39/A.§ és 65.§ (2) pontja

1. 3. A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv végrehajtása és az abból fakadó feladatok

Mivel a madárvédelmi irányelv célja a madárvédelmi területek kijelölése és kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása, még a csatlakozás időpontjáig ki kellett jelölnie Magyarországnak a védelemben részesülő területeket, ezen túlmenően azokat a területeket is, amelyek az európai vadon élő madárfajok védelmét biztosítják. E fajokat nem sorolja fel tételesen az irányelv, viszont az Európai Bíróság állásfoglalásának megfelelően, ide tartozik valamennyi Európában természetes módon előforduló madárfaj. Egy 2001-es rendelet⁵⁷ teremtette meg azon fajok védelmét, amelyek korábban nem álltak ilyen védelem alatt azáltal, hogy szabályozta a kereskedelmet és a birtoklásuk tilalmát és mellékletekkel egészítették ki.

A jogharmonizáció azt a célt szolgálta, hogy Magyarország meg tudja felelni a követelményeknek és megfelelően át tudja ültetni a két irányelvet. A módosított jogszabályokat és rendeleteket egy ún. megfelelési táblázatban kellett feltüntetni és le kellett jelenteni a Bizottság számára.

A jogharmonizációhoz számottevő jogszabály módosítása vált szükségessé, a teljesség igénye nélkül, kiragadva ezek közül a legfontosabbakat, a módosított jogszabályok a következők:

- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
- A vad, védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 201/2006. (X.2.) kormányrendelettel módosított 275/2004. (X. 8.) kormányrendelet
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter irányítása alá tartozó központi és területi államigazgatási szervek feladat- és hatásköréről szóló 201/2006. (X.2.) kormányrendelettel módosított 76/2005. (XII. 20.) kormányrendelet.

Az élőhelyvédelmi irányelv végrehajtásával kapcsolatban ahhoz, hogy megfelelően kerüljenek kialakításra a Natura 2000 területek az előző évtizedek tapasztalatait és szorgos

⁵⁷ 13/2001. (V.9.) KÖM rendelet a védett és a fokozottan védett növény-és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény-és állatfajok közzétételéről és módosítása (23/2005. (VIII.31.) KvvM rendelet

munkáját kellett felhasználni. Széleskörű kutatásokat végeztek és adatbázisban tárolt adatokból vontak le következtetéseket, mint például a II. mellékletben szereplő fajok valamint a kiemelt jelentőségű fajok sűrűségére vonatkozóan. Az egyes élőhelytípusok kialakításában alapul szolgált a veszélyeztetett élőhelyek listáját és részletes leírását tartalmazó Vörös Könyv, valamint az Általános Élőhely-osztályozási Rendszer⁵⁸ továbbá a szakmai egyeztetés, amely az élőhelyekre vonatkozott. Elkészült az EU élőhely-értelmezési kézikönyv is, amely az élőhelytípusok leírását és értelmezését tartalmazza.

A következőkben nyelvtani értelmezéssel röviden be szeretném mutatni a két irányelv szabályozásának tárgykörét.

- Madárvédelmi irányelv

Az *1. cikk* az irányelv érvényességi köréről és földrajzi területeiről valamint a célkitűzésről szól, amely az, hogy a tagállamok európai területén természetes körülmények között előforduló, vadon élő madarakra, valamint azok tojásaira, fészkeire és élőhelyeire vonatkozó védelem, kezelés és kontroll szabályozása.

A *2. cikk* a populációk adott szinten tartásához szükséges intézkedésekről rendelkezik.

A *3. cikkben* szerepel a megőrzés, fenntartás és helyreállítás.

A *4. cikk* az I. mellékletben felsorolt fajokkal kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz.

Az *5. cikk* az I. mellékletben felsorolt fajokkal kapcsolatos tiltásokról szól.

A *6. cikk* a madarak kereskedelmével összefüggő tiltásokat és az ezek alóli kivételek tartalmazza.

A *7. cikkben* olvashatunk a madarak vadászatáról.

A *8. cikk* a madarak befogásával és elejtésével kapcsolatos rendelkezéseket és tiltásokat rendezi.

A *9. cikk* az 5–8. cikkekre vonatkozó időszakos felmentések szabályozásáról rendelkezik.

A *10. cikk* a kutatásról szól.

A *11. cikk* a fajok betelepítéséről.

A *12. cikk* tartalmazza, hogy a tagállamoknak 3 évenkénti jelentéstételi kötelezettsége van az irányelv végrehajtásáról.

A *13. cikk* az irányelv intézkedéseinek hatásáról szól.

A *14. cikk* a tagállamok szigorúbb védelmi intézkedéseiről.

A *15. cikk* a mellékletek (I–V.) műszaki és tudományos fejlődéshez való igazításáról.

⁵⁸ Á-NÉR

A 16. cikk műszaki és tudományos előrehaladással foglalkozó testület létrehozásáról rendelkezik.

A 17. cikk az intézkedések tervezetének elfogadásáról.

A 18. cikk az irányelv nemzeti jogalkotásba történő integrálásának, jogharmonizációjának a kötelezettségeiről rendelkezik

A 19. cikkben szerepel a szakbizottság.

A 20. cikk az Európai Bizottság munkáját segítő testület összetételéről rendelkezik.

A 21. cikk az intézkedések jóváhagyásának menetéről szól.

A 22. cikkben találjuk a fajok visszatelepítésének, betelepítésének szabályozását valamint a záró rendelkezések

A 23. cikk az irányelv teljesítéséhez szükséges jogszabályi és adminisztratív intézkedésekről rendelkezik.

A 24. cikk az irányelv címzettjeinek körét ismerteti.

Az irányelv ezen kívül még öt melléklettel is rendelkezik.

- Élőhelyvédelmi irányelv

Az 1. cikk a természetvédelmi helyzet, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok, kiemelt jelentőségű élőhelyek és fajok szakkifejezéseket magyarázza meg.

A 2. cikk az irányelv céljairól rendelkezik, amely a természetes élőhelyek és fajok élőhelyeinek megőrzése

A 3. cikk meghatározza a Natura 2000 hálózatot.

A 4. cikk a közösségi jelentőségű területek és a különleges természetmegőrzési területek nemzeti listáinak felállítására vonatkozik.

Az 5. cikkben utalást találunk a Tanács szerepére.

A 6. cikk természetvédelmi intézkedésekről és kezelési tervekről szól.

A 7. cikk az élőhelyvédelmi irányelv és a madárvédelmi irányelv kapcsolatáról.

A 8. cikk a társfinanszírozást részletezi.

A 9. cikk a Natura 2000 eredményességének vizsgálatára vonatkozik.

A 10. cikk a vadon élő növény- és állatvilág számára kiemelt jelentőségű tájlemek kezelésével kapcsolatos.

A 11. cikk a természetes élőhelyek és fajok védelmi helyzetének ellenőrzésre vonatkozik.

A 12. cikkben szerepel a IV(a) mellékletben felsorolt veszélyeztetett állatfajok szigorú védelmi rendszerének kialakításával kapcsolatos intézkedések, tiltások.

A 13. cikkben szerepel a IV(b) mellékletben felsorolt veszélyeztetett növényfajok szigorú védelmi rendszerének kialakításával kapcsolatos intézkedések, tiltások.

A 14. cikk az V. mellékletben felsorolt vadon élő növény- és állatfajok példányainak természetből való begyűjtésének, illetve hasznosításának szabályozása.

A 15. cikk a tiltott eszközöket sorolja fel

A 16. cikk a mentességi kérelmeket szabályozza.

A 17. cikk a jelentési kötelezettségről rendelkezik.

A 18. cikk a tudományos információcserére vonatkozik.

Az irányelvnek összesen hat melléklete van.

1. 4. A hatásvizsgálat és monitorozás

A Natura 2000 rendszerében az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikk (3) és (4) pontjában, valamint a 7. cikkben találhatóak meg a hatásvizsgálatra vonatkozó rendelkezések, amelyeket kiemelt fontosságuk miatt önálló részben kerülnek ismertetésre. „Az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének megfelelően bármely olyan projektre vagy tervre, aminek jelentős hatása lehet a Natura 2000 területre, hatásvizsgálatot kell végezni.”⁵⁹ A hatásvizsgálatnak ki kell terjedni az adott területen lévő élőhelytípusok és fajok védelmének kritériumaira, összhangban a megvalósítandó természetvédelmi célkitűzésekkel.

Onnantól kezdve áll fenn a tagállamok ez irányú felelőssége, hogy a javasolt közösségi jelentőségű területek a Bizottság jóváhagyta. A kivételektől eltekintve a tagállam nem járulhat hozzá olyan tervhez vagy projekthez, amely kedvezőtlen hatással lehet az adott területre. Kivételesen akkor lehet mégis valamely projektet engedélyeztetni, ha ugyanakkor egy kompenzációs tevékenységet is végrehajtanak, mint például, hogy a veszélyeztetett fajok számára, a jegyzékben nem szereplő területen, de azonos mértékben jelölnek ki megfelelő olyan területet, amely biztosítja a védettséget.

A Natura 2000- Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére c. könyv szerzői az Európai Bizottság által kiadott, a 6. cikk magyarázatáról szóló szakanyaghoz annyit tesznek hozzá, hogy a „terv” és „projekt” alatt a különböző építési munkálatokat, ásványvagyon kitermelést, mezőgazdasági tevékenység intenzifikálását, területfejlesztési terveket, infrastruktúrafejlesztést, vízgazdálkodást kell érteni.

⁵⁹ Natura 2000 29.o.

Hangsúlyozzák továbbá, hogy a Natura 2000 területeken kívül eső olyan tevékenységeket is figyelembe kell venni a hatásvizsgálat során, amelyek befolyásolhatják az adott terület védettségét, hatással lehetnek az élőhelytípusokra és fajokra. Ha összehasonlítjuk a környezetvédelmi hatásvizsgálatról szóló joganyagot⁶⁰, a 6. cikk rendelkezéseivel, akkor megállapíthatjuk, hogy az utóbbi szűkebb körű vizsgálatot ír elő, amely a természetvédelmi célkitűzésre vonatkozóan ír elő megkötéseket. Bár a környezeti hatásvizsgálat a megfelelő átláthatóság miatt módszertanában megegyező. Amikor a különleges madárvédelmi területekre és a javasolt közösségi jelentőségű területekre hatással bíró tervek és projektek engedélyezése zajlik a következő kérdésekre keresik a választ:⁶¹

- a fejlesztés kapcsolódik-e vagy szükséges-e a terület kezeléséhez
- hatással lesz-e a területre
- kedvezőtlenül befolyásolja-e
- van-e alternatív megoldás
- előfordul-e a területen kiemelkedő jelentőségű faj
- van-e közérdekből fakadó kényszerítő erő
- emberi egészségre, biztonságra nézve fontos ok, környezetvédelmi szempontból elsődleges jelentőségű haszon jelen van-e

Ezekre a kérdésekre meghozván a választ dönthető el az engedélyezés kérdése, a tervre vonatkozóan irányadó a 2/2005 (I.11.) kormányrendelet az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról, valamint a beruházásokra az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) kormányrendelet.

A tagállamok az Európai Bizottság számára kötelesek megküldeni a jelentésüket a Natura 2000-el kapcsolatosan, mely kötelezettség az irányelvekben is szerepel. (a KVH-nál a hatásvizsgálat részeként).

Az élőhelyvédelmi irányelv a hatévenkénti jelentést írja elő, amely az erre rendszeresített űrlapon történik és tartalmazza a meghozott természetvédelmi intézkedést, azok hatását az élőhelytípusokra és fajokra valamint a monitorozás főbb eredményeit. A madárvédelmi irányelv 12. cikke a korábbi tagállamok többszöri jelentéstételét írja elő. Mivel még nincsenek egységesített közösségi előírások vagy módszerek a monitorozásra

⁶⁰ 314/2005. (XII.25.) Korm.rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról

⁶¹ Natura 2000 31.o.

vonatkozóan, a jövő feladata, egy olyan rendszer kidolgozása, amely megbízhatóan és hatékonyan képes az adatok kezelésére és következtetések levonására.

Véleményem szerint a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer, amely 1997 óta létezik és jelenleg fejlesztés alatt áll, jó alapot szolgáltat a hazai Natura 2000 területek monitorozására.⁶² Már 2005-2006 között is 52 vizsgált komponens, megközelítőleg 100 Natura 2000 terület és egyéb előfordulások pontosítása valamint a régi adatok megerősítése történt a monitorozás eredményeképpen.⁶³ A monitorozó rendszer kiépítése és működtetése, valamint a megfelelő módszertani megalapozás, és az ehhez kapcsolódó országos monitorozó tervek kialakítását jelenleg, 2007 és 2013 közé teszik. Végző célja a Natura 2000 monitorozó rendszer végleges kialakítása.

1. 5. A Natura 2000 űrlap és adatbázis

Az Európai Bizottság a 97/266/EK sz. döntésével egy egységes adatlap létrehozását rendelete el, amely a javasolt területekre vonatkozó alapvető információkat és a terület-kiválasztás kritériumainak dokumentálásra szolgál, ezzel egyidejűleg elkészült egy adatbázis-kezelő szoftver is. A kitöltött űrlapokon keresztül, a területek bekerülnek az adatbázisba, amely lehetővé teszi azok feldolgozását, értékelését, nyomon követését és áttekintő kimutatások készítését, mind írott, mind elektronikus formában. A Natura 2000 űrlap tartalmi elemei a következők⁶⁴:

- terület azonosítására szolgáló adatok (típus, kód, név, kapcsolat más területekkel)
- földrajzi elhelyezkedése (koordináta, felszíni kiterjedés, közigazgatási terület)
- ökológiai információk (az élőhelyvédelmi irányelv mellékletei alapján az előforduló élőhelytípusok, állat-és növényfajok)
- terület leírása (minősége, jelentősége, védettsége, sérülékenysége)
- a terület védelme (védettségi típus)
- emberi tevékenység az adott területen (természetvédelmi kezelés)
- térkép

⁶² Natura 2000 32.o.

⁶³ A Natura 2000 területek kijelölésének kommunikációja www.kvvm.hu (letöltés ideje: 2007.02.10.)

⁶⁴ Natura 2000 28.o.

- fényképek, egyéb dokumentáció (melynek célja a nyilvánosságra hozatal)⁶⁵

2. NATURA 2000 KAPCSOLATA MÁS PROGRAMOKKAL

2. 1. Egyéb természetvédelmi programok, amelyek kapcsolódnak a Natura 2000 –hez

Az első ilyen kapcsolódó program az Emerald Hálózat, amely a különleges természetvédelmi jelentőségű területek hálózata Európában. A Berni Egyezmény Állandó Európai Bizottsága az Európa Tanácson belül működik és határozatot hoz, illetve ajánlás tesz az ilyen területek kijelölésére, amelyek különösen a vadonélő növény-és állatfajok élőhelyei, a veszélyeztetett élőhelyek és a vándorló fajok szempontjából fontos területek. Összefoglalóan különleges természetvédelmi jelentőségű területeknek nevezik, azaz ASCI-nek.⁶⁶ Ezeknek a területeknek a következő kritériumoknak kell megfelelniük:

- hozzájárulnak a mellékletekben szereplő fajok fennmaradásához
- magukban foglalják a veszélyeztetett élőhelytípus jellegzetes mintáját
- vándorló fajok számára fontos területet képviselnek
- vagy egyéb módon járulnak hozzá az egyezmény céljaihoz

Az egyezmény alapján a részes országoknak létre kell hozni az ASCI területek hálózatát, fel kell állítani egy munkacsoportot, illetve ösztönözniük kell más országok aktív részvételét a programban. A munkacsoport tevékenységének eredményeképpen létrehozták az Emerald Network szoftverjét és kelet-európai projektek készültek a hálózat kiépítéséhez, amelyhez hazánk 2001-ben csatlakozott. Magyarországon is elkészült 10 terület adatbázisa, mely kialakításának szempontjaiban szerepet játszottak az, hogy reprezentálva legyen a pannon régió, a Kárpát-medence élőhelytípusai, de ugyanakkor a Natura 2000 élőhelyek kritériumainak is megfeleljenek. A kijelölés folyamán nagy figyelmet fordítottak a pannon biogeográfiai régió egyedülálló módon előforduló állományára, amelyek csak hazánk

⁶⁵ 13/1997. (V.28.) KTM rendelet a védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról

⁶⁶ Areas of Special Conservation Interest Natura 2000 87.o.

területén fordulnak elő és „utolsó menedékei a Kárpát-medence bennszülött és madárfajainak”⁶⁷.

Éppen ezért kerültek feltétlenül kijelölésre a legtipikusabb élőhelyek a pannon szikesektől a homoki borókás nyárasokig. Mivel az Emerald Hálózat a gyakorlatban megfelel a Natura 2000 Hálózatnak, ezért az európai országok beépítették azt teljes egészében az Emerald Hálózatba, melynek érdeme hogy az európai államok integrációjának figyelembe vétele nélkül alakítja ki az egységes természetvédelmi hálózatot.

Amikor a Natura 2000-hez kapcsolódó természetvédelmi programokról beszélünk, feltétlenül meg kell említenünk a Nemzeti Természetvédelmi Alaptervet. A második Nemzeti Környezetvédelmi Program és a részét képező Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (továbbiakban: NKP-II) a Magyar Köztársaság 2003-tól 2008-ig terjedő időszakra szóló környezeti programja, a tíz évre szóló Nemzeti Természetvédelmi Alapterv része. A program keretében ugyanis a kormányzat az ország területének 9.5 százalékáról 11 százalékra kívánja növelni a védett területek arányát.

Ez azt jelenti, hogy újabb 150 ezer hektárnyi erdőt, mezőt és vizes élőhelyet helyeznek természetvédelmi oltalom alá, amelynek nyomán a védett területek mérete eléri az egymillió hektárt.⁶⁸

A Nemzeti Természetvédelmi Alapterv 2003. és 2008. közötti időszakának egyik legfontosabb célkitűzése az Európai Unióhoz történő csatlakozással együtt járó feladatok ellátása. Fontos, hogy a táj- és természetvédelmi szempontrendszer beépüljön az egyes ágazatok működésébe. Nyilvánvaló, hogy a természetvédelem korai szemléletét egy modern, dinamikus természetvédelmi megközelítésnek, természethasználatnak kell majd felváltania, miközben a különleges értékek körül kialakított védett területeket - rezervátumokat - meg kell őrizni. Ennek érdekében a védett természeti területek hálózatát és ezek védőövezeteit a természeti területeket, a természeti területekként nyilvántartott területeket, a Natura 2000 területeket, az ökológiai folyosókat és a természetközeli területeket is magában foglaló nemzeti ökológiai hálózat mint teljes körű rendszer átfogó védelmével szükséges biztosítani.⁶⁹

Ezen túlmenően más programok is, így például a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program, a Nemzeti Erdőstratégia és az uniós Víz Keretirányelv hazai megvalósítása

⁶⁷ Natura 200 88.o.

⁶⁸ www.magyarorszag.hu/hirkozpont/hirek/kornyezet (letöltés időpontja: 2007.02.10.)

⁶⁹ A 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról szóló 132/2003. (XII.11.) OGY határozat

biztosíthatja majd hazánk természeti értékeinek, tájainak hosszú távú megőrzését. Ezekkel a programokkal együtt, a végső célja Magyarországnak az, hogy számottevően mérséklődjön, illetve megálljon a fajok, élőlényközösségek, élőhelyek és tájak sokféleségének csökkenése.

2. 2. Az európai ökológiai hálózatok kapcsolata

Az európai és a nemzetközi természetvédelemben a 1990-es években jelent meg és kapott nagy hangsúlyt az ökológiai hálózat koncepciója, először az 1993-as maastrichti konferencián, európai ökológiai hálózat néven⁷⁰, ezt követően a környezetvédelmi miniszterek elfogadták a páneurópai biológiai és tájdiverzitás stratégiát.⁷¹

A koncepció, 11 projektben ötéves periódusokra tűzte ki a legfontosabb természetvédelmi célokat, megváltoztatva ezzel azt a szemléletet, amely kizárólag rezervátumszerű intézményekben látja a természet megőrzését, mivelhogy olyan nem védett természetes és természetközeli területekre vonatkozott, amelyek funkcionális összekapcsolódása biztosíthatja az élővilág fennmaradását. Ezen területek kijelölése 2005-re befejeződött.

A következő 1998-as konferencián a korábbi elveket megerősítették az államok, különösen, azt, hogy a természetvédelmi célokat a nem védett területeken is érvényesíteni kell, továbbá, hogy figyelembe veszik a nemzetközi egyezményeket, irányelveket, különös tekintettel a Natura 2000 és az Emerald Hálózatra.

1999-ben Genfben fogadták el a Páneurópai Ökológiai Hálózat kialakítására vonatkozó irányelveket és fogalmát úgy határozták meg mint ” a természetes és féltermészetes ökoszisztémák, élőhelyek, fajok, tájelemek, térbeli, koherens rendszerét”.⁷²

Meghatározták továbbá a hálózat összetevőit és a kijelölés kritériumait. Mivel a Páneurópai Ökológiai Hálózat az egyes országok ökológiai hálózatából tevődik össze célszerű lenne olyan kialakítás mely átszeli a közigazgatási és politikai határokat, mert ekkor szolgálná igazán a természet védelmét. A védelem kialakításának leghatékonyabb formáját a jogi védelemben látják, ezen túlmenően ugyanígy fontos az is, hogy a hálózat által érintett területeken ökológiai szemléletű tervezés történjen, mint az, hogy kötelezővé

⁷⁰ European Ecological Network, EECONET

⁷¹ 1995 Szófia

⁷² Natura 2000 89.o.

tegyék a környezeti hatásvizsgálatot. Megoldást jelenthetnek bizonyos „közgazdasági szabályzók”, úgy mint az adókedvezmény, kompenzáció, kártérítés vagy egyéb szerződéses megállapodások.

Hazánkban a Nemzeti Ökológiai Hálózat kialakítása a 9 nemzeti park közreműködésével történt és 9 regionális ökológiai hálózatot alakítottak ki, digitális adatbázissal támogatva. A munkában a már meglévő adatbázisok, térképek, kutatási eredmények, dokumentációk és terepi tapasztalatok segítettek, úgy mint például a Natura 2000 területek kritériumai és a kijelölésére szolgáló adatbázisok. Az ökológiai hálózat szabályozására vonatkozó rendelet számos jogintézményt tartalmaz amely az élőhelyek védelmén túl a biológiai kapcsolat megőrzésére és kialakítására helyezi a hangsúlyt.

2. 3. Civilek részvétele a Natura 2000 hálózat kialakításában⁷³

A Natura 2000 hálózat létrehozásának folyamatában részt vevő civil részvétel megteremtése érdekében 2002-ben hozták létre a Natura 2000 Munkacsoportot, amely áll a Közép-és Kelet-európai Munkacsoport a Biodiverzitás Megőrzéséért (CEEWEB), a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) és a WWF Magyarország Alapítványból. Ezen munkacsoport célja a civil szervezetek felkészítése és minél szélesebb körű tájékoztatása a Natura 2000 hálózattal kapcsolatban, ezen túlmenően érdekképviseleti fórumként is szolgál szakpolitikai kérdésekben. A munkacsoport 2005-re már havi rendszerességgel ül össze és kifejezetten foglalkozik a finanszírozás, kezelés és monitoring kérdéskörével.

Az első szervezet a CEEWEB 1993-ban alakult és fő tevékenysége a Biodiverzitás Egyezményből adódó nemzetközi feladatok végrehajtása és a csatlakozás után az Élőhelyvédelmi irányelv érvényesülését és a vidék és területfejlesztési folyamatokat követi nyomon. Valamint 2005-től látja el az Európai Élőhely Fórum titkárságának szerepét.

Az MME a Birdlife International nemzetközi madárvédelmi szervezet magyarországi partnere. Célja, hogy szakpolitikai anyagokkal és gyakorlati természetvédelmi tevékenységével vegyen részt a hazai Natura 2000 hálózat kialakításában, annak népszerűsítésében, feladatának tekinti továbbá, az uniós és a magyarországi ágazati fejlesztések negatív hatásának mérséklését a Natura 2000 területekre.

⁷³ Natura 2000 civil szemmel 2-4.o.

A harmadik szervezet a WWF Magyarország 2001-ben indított el a Natura 2000 programját, mely a természeti örökségünk megőrzésén túl azt a célt szolgálja, hogy a társadalom minél szélesebb rétegei megismerhessék a Natura 2000 programot. Nyomon követi és értékeli a hálózat felállításának folyamatát, a nemzeti listákat, de azon is fáradozik, hogy elhárítsa a védett természeti értékeket veszélyeztető tényezőket. Azt is tervezik, hogy az adott területeken monitorozással, élőhely-rekonstrukcióval, rehabilitációval és más mérésekkel is segítenek.

Az előbb említett civil szervezeteken túl érdemes megemlítenem még a Magyar Természetvédők Szövetségét (MTvSZ) amelynek 85 hazai tagszervezete van és 13 éve foglalkozik a természetvédelem kérdéseivel különösen, az európai uniós csatlakozás természetvédelemre gyakorolt pozitív és negatív hatásaival. A hazai civil szervezetek Natura 2000-el kapcsolatos felkészítését szintén az MTvSZ végezte képzések és információs szolgálat üzemeltetésének formájában.

Európai szinten az Európai Bizottság által létrehozott tanácsadó testület az Európai Élőhely Fórum⁷⁴ biztosítja a civil képviselőket amely a szakvélemény adásával és mind az érintettek, mind a törvényhozó álláspontjainak egyeztetésével, szakpolitikák kialakításával nyújt segítséget.

Véleményem szerint, ahhoz, hogy valamely szakterület jogi szabályozása megfelelő legyen, szükség van egy olyan mértékű társadalmi részvételre, amelyet például a Natura 2000 esetében látunk, mind európai, mind hazai szinten. Mivel ez előbb említésre kerülő civil szervezetek is nagymértékben vesznek részt a hálózat létrehozásának, népszerűsítésének és monitorozásának munkálataiban, ez azt vetíti előre, hogy a jövőben még hatékonyabban biztosíthatjuk a természet védelmét a Natura 2000 programmal és hogy a program nagy sikerrel zárul majd a jogalkotás terén is.

A Natura 2000 munkacsoport által összefoglalt jelentések, amelyek a finanszírozásra, monitoringra és a kezelésre vonatkoznak, alátámasztják azt a feltevést, hogy azon joganyag gyakorlatba való átültetése, amely a Natura 2000-re vonatkozik csak fokozatosan valósítható meg, annak szerteágazó komplex volta miatt. Ha például megfigyeljük, hogy maga a monitorozás milyen mozzanatokból áll, láthatjuk, hogy mind a jogalkotóknak, mind a jogalkalmazóknak óriási feladattal kell megbirkózniuk. Mivel a tagállamoknak monitorozási és jelentési kötelezettségeik vannak, ezért természeti állapotfelmérést és hatásvizsgálatot végeznek, amelynek alapján kezelési terv készül körülbelül 3 év alatt

⁷⁴ European Habitats Forum

hozzátéve azt is, hogy ehhez biztosítani kell a megfelelő forrásokat és a Természetvédelmi Információs Rendszert adatokkal kell feltölteni. 2007-re körülbelül 100 ilyen terv tárcaegyeztetése fog megindulni.⁷⁵ A Természetvédelmi Információs Rendszert egy átjárható adatbázisként tervezik, jelenleg területi fejlesztése folyik.

⁷⁵ Natura 2000 civil szemmel 10.o.

IV. FEJEZET

1. A NATURA 2000 JELENLEGI HELYZETE

1. 1. A Natura 2000 jelenlegi helyzete a hatályos kormányrendelet tükrében

Miután az előző fejezet ismertette a Natura 2000 hálózat kialakításának előzményeit és konkrét folyamatát, azokat a programokat, amelyek kapcsolódnak hozzá továbbá, azt a társadalmi részvételt, amely ezt támogatja, jelen fejezetben szólnunk kell a Natura 2000 területekről szóló kormányrendelet jogértelmezéséről.

A rendelet célja az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek hálózatába tartozó, a rendelet hatálya alá eső Natura 2000 területeken előforduló, a mellékletekben meghatározott közösségi jelentőségű, valamint kiemelt jelentőségű közösségi élőhelytípusok, illetőleg fajok megőrzéséhez szükséges előírások megállapítása.⁷⁶

A rendelet célját biztosító jogi hátterek közé sorolhatjuk a Természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényt és a végrehajtására vonatkozó jogszabályok védett területekre, fajokra vonatkozó rendelkezéseit. Ezen túlmenően az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 201/2006 (X.2.) kormányrendelettel módosított 275/2004 (X.8.) kormányrendelet Natura 2000 területekre, közösségi jelentőségű fajokra és élőhelyekre vonatkozó szabályozását. Valamint a 92/43 EGK Tanácsi irányelvet és a 79/409 EGK Tanácsi irányelvet.

A rendelet hatálya a jelölt Natura 2000 területekre és a különleges madárvédelmi területekre vonatkozóan a csatlakozás időpontja.⁷⁷ A jóváhagyott Natura 2000 területekre pedig a Bizottság általi jóváhagyás illetve a különleges természetmegőrzési és kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület vonatkozásában a jóváhagyást követő legkésőbb hat év. A rendelet tárgyi hatálya kiterjed a különleges madárvédelmi területekre, a jelölt Natura 2000 területekre, a jóváhagyott Natura 2000 területekre, valamint a különleges természetmegőrzési, illetve kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területekre.

A kormányrendelet 2.§-ban az alapvető, Natura 2000-el kapcsolatos fogalmakat találjuk, amelyben 2004-óta többek között a Natura 2000 terület fogalma is módosult.

⁷⁶ 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 1.§

⁷⁷ 2004. május 1.

A Natura 2000 területek lehatárolásának és fenntartásának célja az azokon található, az 1-3. számú mellékletben meghatározott fajok, és a 4. számú mellékletben meghatározott élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása. Ezt a célt, más, különösen az ország társadalmi-gazdasági fejlődése, illetve a honvédelmi érdek szempontjából lényeges, törvényben vagy a kormányrendeletben meghatározott, fontos közérdeket szolgáló fejlesztési célokkal összehangoltan kell megvalósítani.⁷⁸

Ez azt jelenti, hogy a Natura 2000 területek lehatárolásának és fenntartásának célja, hogy a gazdasági, kulturális és társadalmi igények figyelembe vételével úgy kell eljárni, hogy a környezet és a természet minőségének magas szintű védelmét és javítását biztosítani tudja. A Natura 2000 területek lehatárolásával kapcsolatos feladatok a következők voltak :

- különleges madárvédelmi területek kialakítása, kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési területek jelölése
- érintett helyrajzi számok közleményben való közzététele
- panaszok vizsgálata, helyrajzi számok ellenőrzése
- helyrajzi számok miniszteri rendeletben való kihirdetése
- MePAR és az ingatlan-nyilvántartás adatainak összevetése
- a helyrajzi számokat tartalmazó miniszteri rendelet módosítása
- valamint új terület jelölésekor az egész eljárást le kell folytatni a 9. sz. mellékletben szereplő szempontrendszer alapján

A felsorolt feladatok közül a különleges madárvédelmi területek kialakítása, kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési területek jelölése már lezajlott és az érintett helyrajzi számokat egy miniszteri rendelettel ki is hirdettük, amely két lépcsős volt, kihirdetés és panaszkezelés. A panaszok vizsgálata és a helyrajzi számok ellenőrzése is lezajlott már. A helyrajzi számok kihirdetésére vonatkozik a 45/2006. (XII.8.) Kvm rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről. Ezen rendelet módosítása jelenleg folyamatban van.

Külön cím alatt szerepel a kormányrendeletben a Natura 2000 területek lehatárolására vonatkozó szabályozás. A különleges madárvédelmi területek kialakítása,

⁷⁸ 275/2004. Korm.rendelet 4.§ (1) és (2) pontja

valamint a különleges és a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek jelölése során a 9. számú melléklet szerinti szempontokat kell figyelembe venni. Az érintett földrészletek helyrajzi számos jegyzékét a környezetvédelmi és vízügyi miniszter rendeletben állapítja meg. A különleges madárvédelmi és a jóváhagyott Natura 2000 területeket a MePAR-ban fel kell tüntetni, és ezeket a területeket az ingatlan-nyilvántartásban le kell határolni. Az ingatlan-nyilvántartási lehatárolás a teljes és részterülettel érintett földrészletek helyrajzi számainak beazonosítását, valamint a részterülettel érintett ingatlanok esetében az érintettséget ábrázoló vázrajz elkészítését jelent. Az állami tulajdonban lévő, honvédelmi vagyongazdálkodásban álló területek jelöléséhez a honvédelmi miniszter egyetértése szükséges.

Ha az Európai Bizottság javaslata vagy határozata, illetve a Tanács határozata szerint a jelölt Natura 2000 területek nem felelnek meg a különleges természetmegőrzési terület vagy a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület feltételeinek, illetőleg további területek jelölése válik szükségessé, a Kormány a 6-7. számú mellékletet, illetőleg a miniszter a (2) bekezdés szerinti rendeletet módosítja. Ha az Európai Bizottság vagy a Tanács határozata az élőhelyvédelmi irányelv 9. cikke alapján Natura 2000 terület visszaminősítéséről dönt, akkor az előzőek szerint kell eljárni.⁷⁹

A területek lehatárolása kapcsán elmondható, hogy szintén a MePAR alapján kerül majd sor a támogatások folyósítására, illetve, hogy a támogatási rendszer kiépítése az FVM-től függően külön jogszabályba kerül. A Natura 2000 területen a törvényi célok elérése érdekében elrendelt korlátozás esetén kártalanítás külön jogszabály alapján igényelhető.⁸⁰ Az e rendelet 5. § (3) bekezdés szerint feltüntetett, a Natura 2000 területekre vonatkozó földhasználati előírások teljesítéséért az európai uniós forrásokból társfinanszírozással támogatás nyújtható. Jelenleg már Magyarország számára is rendelkezésre áll a Natura 2000 területek és fajok megőrzésének közvetlen pénzügyi eszköze a LIFE Nature alap.

A kártalanítások tekintetében a Tvt. 72.§-a valamint a 276/2004 (X.8.) Korm. rendelet rendelkezéseit kell alkalmazni, a védett természeti területekre a Tvt. 72.§ (1) és a 5.§ (1) a), a védett természeti területeknek nem minősülő Natura 2000 területekre pedig a Tvt. 72.§ (4) és 5.§ (1) d) pontját kell alkalmazni. Kiemelendő azonban, hogy további feladataink a támogatási rendszer kialakítása, a hatásbecslési eljárás létrehozása, a földhasználati szabályok és az egységes jogalkotás elérése.

⁷⁹ 275/2004. (X.8) Korm.rendelet 5.§ (1)-(8) pontja

⁸⁰ 276/2004. Korm.rendelet 5.§

1. 2. A Natura 2000 területekre vonatkozó alapvető szabályok

A védett természeti területekre a Tvt.-t, valamint végrehajtási jogszabályait kell alkalmazni, azonban helyi jelentőségű védett természeti terület esetén figyelembe kell venni a helyi önkormányzati szabályokat is.

Azon tevékenységek, amelyeket a Natura 2000 terület jelölése, lehatárolása előtt jogszerűen engedélyeztek, az engedély érvényességének ideje alatt jogszerűen folytathatók, kivéve, ha a fenntartás céljait veszélyezteti vagy sérti, mert ez esetben korlátozható, megtiltható.⁸¹ Ugyanakkor az egyes tevékenységek környezeti hatásának feltárására és ellenőrzésére környezetvédelmi felülvizsgálat rendelhető el.⁸²

A Natura 2000 területen tilos engedély nélkül vagy az engedélytől eltérő módon olyan tevékenységet folytatni, amely akadályozza a terület védelmi céljainak megvalósítását.⁸³ A környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség (a továbbiakban: felügyelőség) az engedélyköteles tevékenységet engedély hiányában, illetőleg az engedélyben foglaltaktól eltérő módon végző személyt e tevékenységének a folytatásától eltiltja. A tevékenység tilalma helyett korlátozás is elrendelhető, amennyiben a Natura 2000 terület védelmének biztosításához ez is elegendő.⁸⁴

Szankcióként tehát a tevékenység folytatásától való eltiltás, annak korlátozása vagy az eredeti állapot helyreállítása és fejlesztési feladat elvégzése szolgálhat. Ha súlyos vagy helyrehozhatatlan károsodás veszélye áll fenn, az engedélyhez nem kötött tevékenység is megtiltható vagy korlátozható. Abban az esetben, ha a tevékenység engedélyezése nem a felügyelőség hatáskörébe tartozik, akkor az engedélyezőt megkeresi a hatóság. A környezeti károk megelőzése és helyreállítására vonatkozóan a Tanács a környezeti felelősségről szóló 35/2004 EK irányelve a kapcsolódó jogszabály. Ezen túlmenően a felügyelőség védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen korlátozza, felfüggeszti vagy megtiltja a lehatárolásának alapjául szolgáló madárfaj, közösségi és kiemelt jelentőségű faj állománya, illetve közösségi és kiemelt jelentőségű élőhelytípus súlyos vagy helyrehozhatatlan károsodásának veszélyével járó, engedélyhez nem kötött, a mező-, illetve erdőgazdálkodás körén kívül eső tevékenységeket. Ugyanígy jár el a

⁸¹ 275/2004. Korm.rendelet 8.§ (1) pontja

⁸² Tvt. 73.§ -76§

⁸³ 275/2004. Korm.rendelet 8.§ (2) pontja

⁸⁴ 275/2004. Korm.rendelet 8.§ (3)-(6) pontja

felügyelőség a földhasználati szabályokat sértő, engedélyhez nem kötött mező- és erdőgazdálkodási tevékenységek esetén.⁸⁵

1. 3. Engedélyezési és szakhatósági eljárások

A kormányrendelet a 9.§ (2) bekezdésének a)-d) pontjaiban taxatívén sorolja fel azon magatartásokat, amelyekhez a felügyelőség engedélye szükséges. Ezek a következők:

- a gyepek feltöréséhez, felülvetéséhez, faültetvényé alakításához;
- a terület helyreállításához;
- az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez;
- a talajfelszínen, száznál több fő részvételével zajló közösségi és tömegsportesemény rendezéséhez, valamint a technikai jellegű sporttevékenység folytatásához,

A 9.§ (3) pontjában pedig azokat határozza meg, amelyhez a felügyelőség, illetve a külön jogszabályban meghatározott természetvédelmi hatóság szakhatósági hozzájárulása szükséges, így

- telekalakítás, építés és használatbavétel engedélyezéséhez;
- nyomvonalas létesítmény, elektronikus hírközlő építmények, továbbá földmű építése engedélyezéséhez;
- vízimunka, vízilétesítmény és vízhasználat engedélyezéséhez;
- ipari, mezőgazdasági, szolgáltatási tevékenység végzéséhez szükséges telep létesítésének engedélyezéséhez;
- bányatelek megállapításának, módosításának, az ásványi nyersanyag feltárására, kitermelésére, valamint a meddőhányó hasznosítására, a kitermelés szüneteltetésére, a bánya bezárására vonatkozó műszaki üzemtervek és a tájrendezési terv jóváhagyásának, továbbá a bányászati létesítmények építésének és üzembe helyezésének, továbbá a bányászattal összefüggő vízjogi hatósági eljárásokban;
- halászati hatósági eljárásban;
- vadspark, vadaskert létesítésére, hatósági vadászat elrendelésére, tenyésztett vad vadászterületre történő kiengedésének engedélyezésére, vadászati idény módosítására, valamint vízivad fészkelési és vonulási szempontból nemzetközi vagy hazai kiemelt jelentőségű vízi élőhelyeken a vízivad vadászat rendjére irányuló

⁸⁵ 275/2004. Korm. rendelet 8.§8 (6) pontja

vadászati hatósági eljárásban;

- az erdőtelepítési-kivitelezési terv jóváhagyására, engedély nélkül vagy az engedélytől eltérően telepített erdő faállománya fenntartásának engedélyezésére, erdőterület igénybevételenek engedélyezésére, az erdő terület tervezett igénybevételeire vonatkozó elvi hozzájárulásra irányuló erdészeti hatósági eljárásban;
- termőföld más célú hasznosítását eredményező területhasználathoz.

Fontos kiemelni a törvényszövegből, hogy az engedélyező hatóság az eljárásba szakhatóságként akkor is köteles bevonni a felügyelőséget, természetvédelmi hatóságot, amennyiben a hatósági eljárás nem Natura 2000 területre irányul, de a rendelkezésére álló adatok szerint a Natura 2000 területekre jelentős kihatással lehet. Azonban engedély nélkül végezhető a közút, a vasút, az energetikai hálózat fenntartásához, kezeléséhez szükséges tevékenységek.

Itt jegyezném meg azt is, hogy az országos jelentőségű védett természeti területen a főfelügyelőség, helyi természetvédelmi terület esetében a jegyző a szakhatóság. Ilyen engedélyezési vagy szakhatósági eljárást minden esetben le kell folytatni, ha a tevékenység a területre jelentős kihatással lehet.

Olyan terv vagy beruházás elfogadása, illetőleg engedélyezése előtt, amely nem szolgálja közvetlenül valamely Natura 2000 terület természetvédelmi kezelését vagy ahhoz nem feltétlenül szükséges, azonban várhatóan jelentős hatással lehet, a terv kidolgozójának, az engedélyező hatóságnak vizsgálnia kell a tervnek a Natura 2000 területre gyakorolt hatását.⁸⁶ Az ilyen beruházást akkor engedélyezheti, ha megállapítható, hogy az nem veszélyezteti vagy károsítja a Natura 2000 területet.

Viszont a természetvédelmi hatóság engedélyezi az ilyen tevékenységet, akkor, ha ahhoz 10/A. § (2)-(3) bekezdés szerinti közérdek fűződik, de ugyanakkor figyelembe kell venni azt, hogy a károkozást a lehető legkisebb mértékre kell csökkenteni. Ezzel egy időben a természetvédelmi hatóság a várható természeti kárral arányos helyreállítási és fejlesztési feladat (a továbbiakban: kiegyenlítő intézkedés) elvégzését írja elő⁸⁷, és erről tájékoztatja az Európai Bizottságot. Ezen beruházás engedélyezése előtt, ki kell kérni az érintett nyilvánosság véleményét, így az eljáró hatóság közmeghallgatást tart.

A 10/A. bekezdésben még bővebben kifejti a rendelet az engedélyezést és úgy folytatja, hogy az a terv vagy beruházás, amely jelentős hatással lehet valamely Natura 2000 területen előforduló, kiemelt jelentőségű közösségi fajra vagy kiemelt jelentőségű

⁸⁶ 275/2004. Korm.rendelet 10.§ (1) pontja

⁸⁷ 275/2004. Korm. rendelet 10.§ (4) pontja

közösségi élőhelytípusra, kizárólag kiemelt fontosságú közérdekből fogadható el, engedélyezhető.

Majd definiálja, hogy kiemelt fontosságú közérdeknek minősül az emberi egészség és élet védelme, a köz biztonságának a fenntartása, valamint a környezet szempontjából kiemelt jelentőségű kedvező hatás elérése.

Olyan terv vagy beruházás elfogadása, amelyhez kiemelt fontosságú közérdek fűződik, ki kell kérni az Európai Bizottság véleményét, a Minisztériumon keresztül.⁸⁸ Egyéb kiemelt fontosságú közérdeknek minősülhetnek különösen a 4. § (2) bekezdésében foglalt, az ország társadalmi-gazdasági fejlődését szolgáló célok.

Ha viszont a beruházás engedélyezése nem a természetvédelmi hatóság hatáskörébe tartozik, az eljárásba szakhatóságként be kell vonni a természetvédelmi hatóságot.

Amint az már az alapvető szabályok között is említésre került, a Natura 2000 területek tekintetében, természetesen a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 43. §-ában, valamint a külön kormányrendeletben foglaltakat megfelelően kell alkalmazni.

Az egyéb rendelkezések között olyan intézkedéseket találunk, mint a Natura 2000 terület tulajdonosának, vagyonkezelőjének, használójának tűrési kötelezettsége továbbá, hogy a természetvédelmi bírság rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területekkel érintett földrészlet tulajdonosa, vagyonkezelője, használója - ideértve a vadászatra, illetőleg halászatra jogosultat - köteles tűrni a felügyelőségnek, a nemzeti park igazgatóságnak, illetve a természetvédelmi kezelést ellátó szervnek a védett természeti érték, Natura 2000 terület oltalma, tudományos megismerése érdekében végzett tevékenységét, így különösen a természetvédelmi érték megközelítését, őrzését, állapotának ellenőrzését, és a hatósági tájékoztató, valamint eligazító táblák elhelyezését úgy, hogy az a gazdálkodást, illetve a területhasználatot ne akadályozza.⁸⁹

A kormányrendelet 13.§-a röviden utal a monitorozást, kutatást végző szervre és arra, hogy a jelentést kutatás, illetőleg monitorozás alapján a Minisztérium készíti el és küldi meg az Európai Bizottság részére, valamint a jelentést a Minisztérium honlapján is közzé kell tenni.

⁸⁸ 275/2004. Korm.rendelet 10. /A.§ (3) és (4) pontja

⁸⁹ 275/2004. Korm.rendelet 12.§ (1) és (2) pontja

Ezt követően a jogszabály záró rendelkezéseit találjuk, amely rendelkezik a kihirdetéstől számított 8. napon való a hatályba lépésről és hogy mely uniós jogi aktusoknak való megfelelést szolgálja, amelyet szám szerint 10 melléklet követ.

1. 4. Következtetések és javaslatok

Összegzésképpen büszkén állapíthatjuk meg, hogy a Natura 2000 közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek hálózatának kialakítása, sikerrel zárult a 2006-os esztendő végére.

Megtermődött a jogi alap, amelyek biztosították a kijelölési eljárásokat és azok befejeződését. A jogharmonizációs törekvések jegyében tucatnyi jogszabály került módosításra a Natura 2000 hálózattal összefüggésben. Megindultak az egyes hatósági eljárások és az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhetővé vált a Natura 2000 terület, amely majd megnyitja a lehetőséget a támogatási rendszer igénybevételére.

2004-óta két lényeges változás is történt, az egyik az, hogy a Tvt.-be bekerült a Natura 2000 terület fogalma és a 41/A.§ rendelkezett a kormányrendelet megalkotásáról. A másik lényeges elem maga a Natura 2000 kormányrendelet és mellékletei kihirdetése volt, majd annak módosítása a 201/2006. (X.2.) kormányrendelettel. A legutóbbi módosítással a kijelölés szempontjait építették be, módosult a lehatárolási eljárás, bekerült a „védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 terület kifejezés”, kidolgozták a hatásbecslési mechanizmust, az Európai Bizottsággal való kommunikáció szabályai pontosodtak és a nyilvánosság bevonását is biztosították. Ezeket a szabályokat részletesen az 1. 2. és 1.3. fejezet ismertette.

Szintén sikeresnek mondható, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 45/2006. (XII. 8) KvVM rendelet, amely a különleges madárvédelmi területek helyrajzi számos jegyzékét, a különleges természet-megőrzési területnek jelölt területek helyrajzi számos jegyzékét valamint a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területeknek jelölt területek helyrajzi számos jegyzékét tartalmazza. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett települések betűrendes felsorolását, valamint a településeken található területek megnevezését.

A jövőre vonatkozó alapvető javaslataimat két nagyobb csoportba sorolnám. Az első csoport tartalmazná, azon törekvéseket, amelyek a már meglévő rendszer tökéletesítésére

törekcszenek és ezzel szemben a másik csoport, a szabályozatlan, aggályos területekre fókuszálna.

Főbb jelenlegi feladatnak, amelyek már a meglévő rendszerre épülnek, különösen az új területek kijelölése. Itt említeném meg, hogy a Bizottság elmarasztalta Magyarországot egyes növényfajok védelmével kapcsolatban (2007. szeptemberig kaptunk haladékot), pillanatnyilak ez ügyben Szlovákiával egyeztetések folynak. Másik nagyon fontos feladatunk, hogy ténylegesen is meginduljanak az ingatlan-nyilvántartásba való feljegyeztetések. Harmadsorban, hogy a MePar-ban feltüntetésre is kerüljenek a Natura 2000 területek és ehhez biztosítva legyen a megfelelő technikai háttér.

Talán a legaktuálisabb feladatnak tekinthető a földhasználati szabályok kialakítása, amely esetében jelenleg az egyes tárcák között egyeztetés folyik, de várhatóan 2007 második félévében kerül rá sor, illetve az ehhez szorosán kapcsolódó hazai támogatási rendszer kialakítása, amely vonatkozásában még nem beszélhetünk egységes hazai koncepcióról. Véleményem szerint megoldást jelenthetne, ha lenne egy alaptámogatás, amelyre megadott szempontrendszer alapján plusz támogatások igénybevételeire lenne lehetőség. Meg kell teremteni továbbá a finanszírozás, támogatás, kártalanítás, jogi, pénzügyi alapjait és a fenntartási tervekkel vonatkozóan pedig azok formáját, elfogadásának mechanizmusát kellene kidolgozni.

Álláspontom szerint a hatásbecsléssel kapcsolatban további jogalkotásra lenne szükség, az egyes dokumentumokra, hatóságra vonatkozóan, de azt is aggályosnak tartom, hogy a Natura 2000 rendelet törvényi fogalmai nem kerültek bővebb kifejtésre, mint például, hogy mit kell érteni beruházáson, helyreállítási, kifejtő intézkedéseken. Célszerű volna ezeket egy jogi iránymutatásban világossá, egyértelművé tenni. Ezen túl azt is leszögezném még, hogy a hatékony, kutatás és monitorozó rendszer kiépítéséhez természetesen a jelenleginél még több szakember bevonására lenne szükség.

1. 5. A természetvédelem szabályozásának 2006-os mérlege és 2007-es céljai

Ha arra keressük a választ, hogy a természetvédelemben, így különösen a Natura 2000 program megvalósításában történt-e lényeges előrelépés és Magyarország eleget tudott-e tenni a kitűzött természetvédelmi céloknak és az elé állított követelményeknek, akkor kijelenthetjük, hogy természetvédelmi szempontból sikerrel zárta a 2004-2006-os időszakot.

A Miniszter által kiadott tájékoztatóban⁹⁰ olvashatunk többek között arról, hogy a Magyar Közlönyben⁹¹ kihirdetésre kerültek a Natura 2000 földrészletek, valamint, hogy kialakításra fog került a támogatási rendszer.

Ezen kívül 5 új védett terület, 6 új kezelési terv és 3 új ramsari terület⁹² került kihirdetésre valamint a megkülönböztetett védelmet igénylő barlangok. Szintén sikeresnek mondható, hogy 11 növény és 5 állatfaj fajmegőrzési tervét dolgozták ki a tavalyi év során és új natúrparkokat is alapítottak, mint például a Sokoró-Pannontáj vagy az Írottközi natúrpark.

Az új natúrparkok létrehozatalával és új bemutatóhelyek létesítésével, mint amilyen például a felsőtárkányi, a kőszegi és a hortobágyi bemutatóközpont további lépéseket tettek annak érdekében, hogy a hazai természeti értékek minél szélesebb körben legyenek látogathatóak, hozzájárulva ezzel ahhoz, hogy turisztikai célponttá váljanak erősítve a természettudatot az emberekben.

A tájékoztató szerint a 2006-os évben sikeres élőhely-rekonstrukciók és új megőrzési programok indultak, valamint a Természetvédelmi Őrszolgálat is részesült anyagi és eszköztámogatásban.

A 2007-es jogalkotási szempontból legjelentősebb természetvédelmi célok között megemlíteném a Nemzeti Parkokról és Natúrparkokról szóló törvény megalkotását, az Európai Táj Egyezmény kihirdetését⁹³, amely a 2007-es év első féléves jogalkotási tervében szerepel, valamint a Natura 2000 területek részletes földhasználati előírásainak szabályozását.

Ezen túlmenően a jogalkotási célok között szerepel a védett ásványok, védett növények védelmének, tartásának, bemutatásának szabályozása is.

A Minisztérium szintén a 2007-es évre tervezi a Tettyei-mésztufabarlang megnyitását és további natúrpark címek adományozását többek között a Szatmár-Beregi, a Ráckevei kistérségnek, illetve a Sopron-hegységnek. Mindezek mellett, szigorúan kívánnak fellépni a jövőben, a napjainkban nagyon közkedvelt illegális terepmotorozás, az un. „quadozás” ellen, amely jelentősen veszélyezteti az erdők természeti állapotát.

A vidéki területek fenntartható fejlődéséhez és a helyi munkahelyteremtéshez különösen a kedvezőtlen adottságú területeken hozzájárulhat a Natura 2000 program azáltal, hogy

⁹⁰ Dr. Persányi Mikolós : 2007 a reformok éve a környezetügyben , Kvvm Budapest 2007. január

⁹¹ Magyar Közlöny 2005.évi 80. szám II. kötet 2005.június 16.

⁹² Nyirkai-Hany, Rába-völgy, Felső-Kiskunsági Szikes Puszták

⁹³ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 718. ülésén, Firenzében, 2000. október 20-án kelt egyezmény

egyre nagyobb igény látszik megjelenni napjainkban az ökoturizmus iránt és egyéb biotermékek (pl. sajt, méz, bor) termelése és eladása iránt.

Véleményem szerint olyan agrár-környezetvédelmi intézkedésekkel amelyek kapcsolódva a Natura 2000 területkehez, ezen igények kielégítése irányába hatnak, sikerrel lehetne hazánkat vonzóvá tenni mind a hazai, mind a külföldi turizmus számára.

V. FEJEZET

BEFEJEZÉS

Jelen szakdolgozat záró részeként összegzem, hogy a vizsgált terület a természetvédelmi jogunk, így különösen a Natura 2000 európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek hálózatát ölelte fel előtérbe helyezve a hatályos szabályozás és a gyakorlat aspektusait.

A vizsgálat kifejezett célja a szabályozás széleskörű bemutatására és értelmezésére terjedt ki, így az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv, valamint a hazai szabályozás ismertetésére, amely a 275/2004. (X.8) kormányrendelet tükrében betekintést adott a Natura 2000 hálózat jelenlegi helyzetébe.

Célként tűztem ki továbbá, hogy különös figyelmet szenteljek a jogharmonizációs feladatok végrehajtásának, továbbá a hatásvizsgálatot és a monitorozást is kihangsúlyozzam.

Dolgozatom arra a kérdésre kereste a választ, hogy hogyan zajlott le a Natura 2000 területek hálózatának kialakításával kapcsolatos folyamat és, hogy mely kapcsolódási pontok léteznek más programokkal és mennyiben segítette elő a jelenlegi állapot kialakulását a civilek részvétele.

Értékeli továbbá a dolgozat a Natura 2000 jelenlegi helyzetét és a gyakorlat megvalósulását, továbbá levonja a szükséges következtetéseket, összegzi a 2004-2006-os időszak elért eredményeit, de ugyanakkor előrevetíti a várható folyamatokat a 2007-es évre vonatkozóan és felvet egy-egy megoldatlan, szabályozatlan kérdéssel kapcsolatos problémát is.

A vizsgált területre alkalmazott módszerek magunkban foglalták a Natura 2000 területekre vonatkozó jogszabályok összességének és azok legutolsó 2007-es módosításainak az ismertetését, az összefüggést a kapcsolódó jogszabályokkal, pontosan feltüntetve a jogszabályhelyeket, de részletesen górcső alá kerültek a fontosabb nemzetközi természetvédelmi egyezmények is. Az alkalmazott kutatási módszerek között találjuk az irányelvek nyelvtani értelmezését, a kormányrendeletből fakadó jogokat és kötelezettségeket ugyanúgy, mint a mellékletben feltüntetett, megértést segítő térképeket.

A Natura 2000 hálózat aktualitásából és a természet szeretetéből is fakadóan, a diplomadolgozat megírása azt a nyílt célt is szolgálta, hogy hozzájáruljon, ahhoz, hogy az olvasó jobban megismerje, miről is szól a Natura 2000 hálózat.

A témakör vizsgálata azért is tekinthető aktuálisnak, kiemelkedően fontosnak mivelhogy hazánk 20,6%-át, megközelítőleg az 1/5-ét érinti a szabályozási rendszer és a szabályozás igazgatási feladatokat, jogokat és kötelezettségeket ruház rá az érintettek széles körére.

A következtetéseimet összegezve megállapíthatjuk, hogy Magyarország sikerrel teljesítette a két irányelv átültetéséből adódó feladatokat és 2006-ra lezárult a folyamatok oroslánrésze, de a jövőben még számtalan megoldandó kérdésre keressük a válasz és számtalan új jogszabályt kell megalkotunk és a gyakorlatba átültetnünk, ahhoz, hogy a természet védelme, megőrzése az utókor számára megnyugtatóan rendezésre kerüljön.

Napjaink bölcs embere akkor ér célba, ha megtanulja a természet útját követni.

„A természet útja, nem sarcol; a bölcs ember útja használ, nem harcol.”

Lao-Ce: Tao Te King

IRODALOMJEGYZÉK

Ángyán József-Tardy János-Vajnáné Madarassy Anikó: *Védett és érzékeny természeti területek mezőgazdasági gazdálkodásának alapjai*

Mezőgazda kiadó, 2003

A környezetvédelmi, a természetvédelmi és a vízügyi kutatás-fejlesztés helyzete és irányvonalai

KVVM Kutatási és Műszaki Fejlesztési Önálló Osztály, Budapest 2003

Bándi Gyula: *Környezetjog*

Osiris Kiadó, Budapest 2002

Baranyi Tamás: *A természetvédelmi szabályozás hatékonysága a Natura 2000 rendszer tükrében*

Környezetvédelmi szabályozás, 2005 (125-152.p.)

Baranyi Tamás: *A Natura 2000 területek kijelölésére vonatkozó rendelkezések és az ehhez kapcsolódó európai bírósági joggyakorlat*

Doktorandusok fóruma, 2005 (15-23.p.)

Baranyi Tamás: *Hatásvizsgálat a Natura 2000 rendszerében*

Collega: 2/2005 (235-239.p.)

Bándi Gyula: *Natura 2000-avagy hosszú út a pohártól az ajakig*

Európai Jog 3/2006. (3-10.p.)

Bodnár László-Fodor István-Lehmann Antal: *A természet –és környezetvédelem földrajzi vonatkozásai Magyarországon*

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1999

Bulla Miklós-Tamási Pál: *Magyarország környezeti jövőképe*

Országos Környezetvédelmi Tanács, MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2003

Dr. Dobos Tibor: *A természet, védelme és vadászat*

Market-Trade, Sopron 2001

Dr. Pájer József: *Természetvédelem az ezredfordulón*

Szaktudás Kiadó Ház, Budapest 2002

Farkas Csamangó Erika: *A természetvédelem és a nemzeti parkok jogi fejlődése*

Collega: 1/2002. (28-31.p.)

Fekete Judit: *Alapszemlélet a jövőről*

Lányi András: *Környezeti jövőképünk alakításának szempontjai*

Országos Környezetvédelmi Tanács, 2002

Garami László-Garami Lászlóné: *Zöld utakon, Védett természeti értékeink útikalauza*

Mezőgazda Kiadó, 1997

Gellérthegyi István: *Környezetvédelmi döntvénytár 1995-2001.*

HVG-Orac Lap- és könyvkiadó, Budapest 2002

Hazánk Környezeti Állapota

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Budapest 2005

Javasolt különleges madárvédelmi területek (szerk.: Lovászi Péter)

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest 2002

Juhász Máté: *Adalékok a természetvédelmi és a környezetjog történetéhez*

Magyar Közigazgatás: 6/2006. (434-355.p.)

Kerényi Attila: *Európa természet-és környezetvédelme*

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2003

Nature 2000: Europe's Nature for you

European Commission, 2006

(www.termeszetvedelem.hu/user/downloads/ letöltés ideje: 2006.12.21.)

Dr. Nevelő Ágnes Ilona: *Megvédhetjük-e természeti értékeinket? Természet- és madársrvédelmi szabályok hazánkban és az Eu-ban*

ME-ÁJK, Miskolc 2005

Bozsó Brigitta- Nagy Dénes : *Natura 2000 civil szemmel, Áttekintés a Natura 2000 munkacsoport eddigi munkájáról*

CEEWEB, Budapest 2005

Natura 2000-Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére (szerk.: Demeter András)

ÖKO Rt., Budapest 2002

Rakonczay Zoltán: *Természetvédelem*

Mezőgazdasági szaktudás kiadó, Budapest 1998

Standovár Tibor- Richard Primack: *A természetvédelmi biológia alapjai*

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2001

JOGSZABÁLYGYŰJTEMÉNY

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

275/2004. (X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről és módosítása

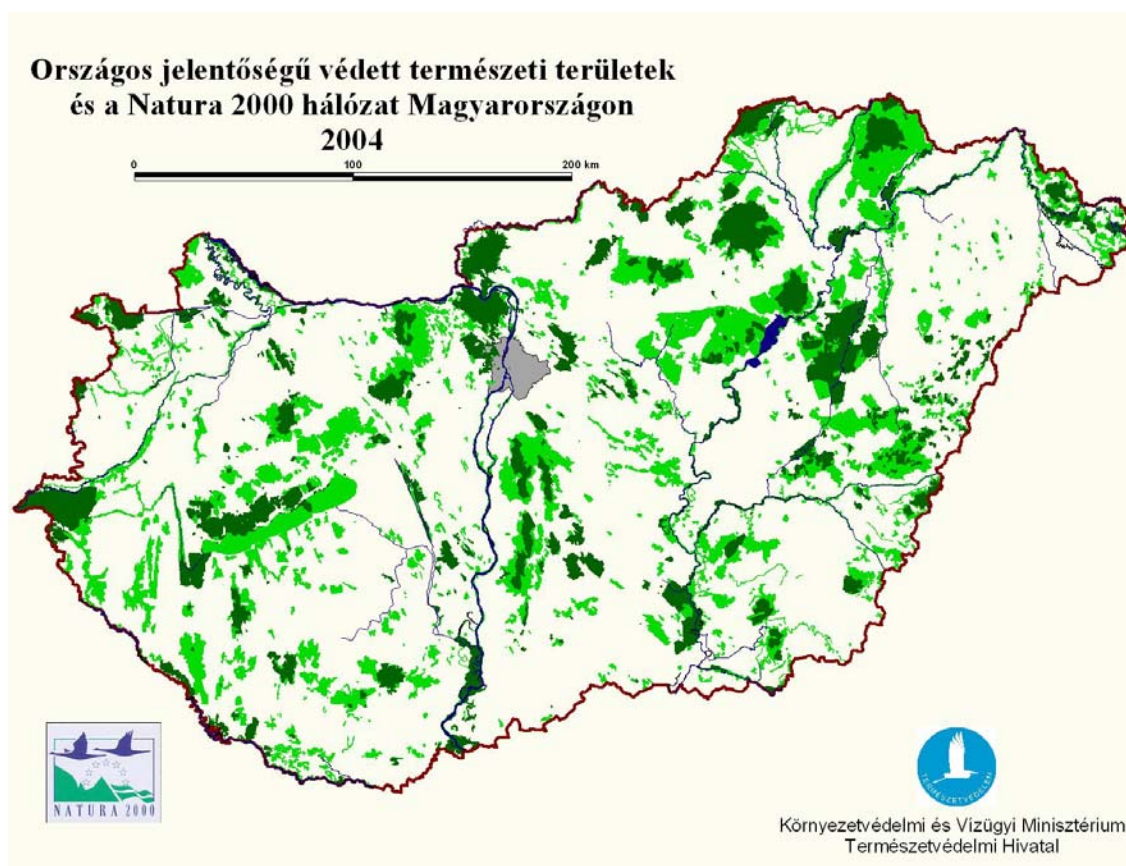
347/2006. (XII.23.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

45/2006. (XII.8.) KvvM rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről

201/2006.(X.2.) Korm. rendelet a az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet módosításáról

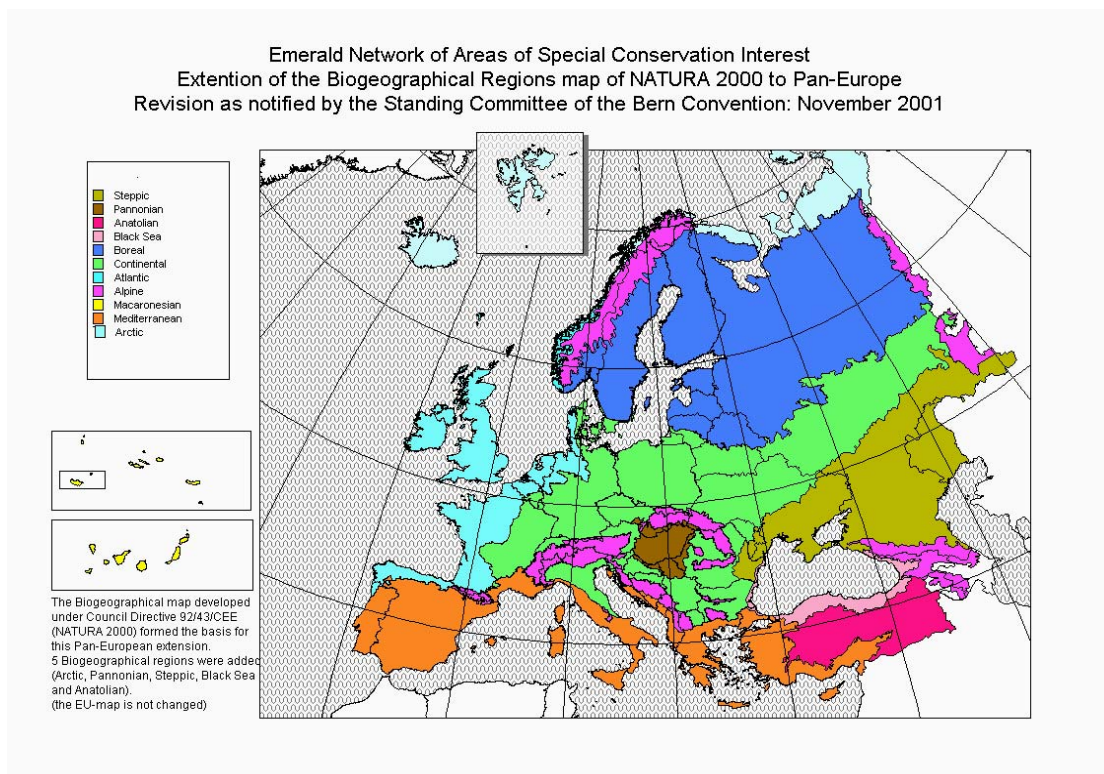
MELLÉKLETEK

1. SZ. MELLÉKLET

Jelmagyarázat: Natura 2000 területek sötétzöld színnel jelölve

Forrás: <http://gov.kvvm.hu/tir/viewer.html> (letöltés ideje:2007.02.05.)

Jelmagyarázat: Pannon régió barna színnel jelölve

Forrás: <http://dataservice.eea.europa.eu/getimg.asp> (letöltés időpontja 2007.02.06.)

Kardoskúti Fehér tó
(saját felvétel)

